

Werken met handelingsplannen op het Karel de Grote college.

Onderzoek naar suggesties voor de implementatie van
handelingsplannen op het Karel de grote college in Nijmegen.

Eveline Verhamme
Fontys OSO-Zorgteam coördinatie (M SEN)
ZC 10 Leer en onderzoekslijn
Begeleider; C.van Ommeren, mei 2010
Studenten nummer: 2138273

Inhoudsopgave

Samenvatting.....	4
Inleiding	7
1. Doelstelling van het onderzoek.....	9
1.1. Aanleiding	9
1.2. Wat wil ik bereiken?	10
1.3. Onderzoeksvragen.....	11
1.4. De huidige situatie.....	12
1.5. De gewenste situatie.....	13
2. Theoretische onderbouwing	15
2.1. Inleiding.....	15
2.2. Handelingsplan en planmatig handelen	16
2.4. Dilemma's en valkuilen	19
2.5 Implementatie en organisatie	20
2.6. Werken met handelingsplannen in het buitenland	21
2.7 Inclusie en passend onderwijs	23
3. Onderzoeksmethodologie.....	26
3.1. Inleiding.....	26
3.2. Voorbereiding.....	26
3.3. Literatuurverkenning	27
3.4. Praktijkonderzoek.....	27
3.5. Triangulatie	29
3.6. Verwerken van de onderzoeksgegevens	29
4. Data analyse.....	31
4.1. Inleiding.....	31
4.2. De respondenten	31
4.3 Resultaten en analyse van de observaties.....	31
4.4. Resultaten en analyses van de interviews	34
5. Conclusies en aanbevelingen.....	37
5.1. Inleiding.....	37
5.2. Op welke wijze worden de handelingsplannen nu gebruikt en waar gaat	38
5.3. Het format	39

5.4. Welke factoren belemmeren de uitvoering en welke voorwaarden zijn nodig zodat handelingsplan goed uitgevoerd kan worden?	40
5.5. Wat zou er veranderd moeten worden en wat moet er ontwikkeld worden? ..	41
6.Evaluatie.....	45
Literatuurlijst	48
Bijlagen onderzoek.	51
Bijlage 1, matrix 1. Observaties.	51
Bijlage 2, Matrix 4. Interviews	52
Bijlage 2a, Matrix 4a. Interviews	53
Bijlage 3. Verwerking van het interview.....	54
Bijlage 4. Observatieschema.	61
Bijlage 5. Handelingsplan Karel de Grote college.	64
Bijlage 6. Groepshandelingsplan Karel de Grote college	65
Bijlage 7. Kwadrant Karel de Grote college.....	66
Bijlage 8.	67
Verbeteracties/ uitwerking van aanbevelingen voor schooljaar 2010-2011.	67

Samenvatting

Aanleiding en probleemstelling

De aanleiding van dit onderzoek komt voort uit een visitatie van de onderwijsinspectie. In een van de daaropvolgende gesprekken met de rector werd nogmaals duidelijk dat er alleen maar handelingsplannen voor Lgf-leerlingen en leerlingen met een zorgbudget werden geschreven maar niet voor de Lwoo-leerlingen, terwijl dat wel verplicht is. Handelingsplannen worden geschreven om uitgevoerd te worden en niet om in dossiers te bewaren. Ze bieden duidelijkheid en de ontwikkeling van de leerling wordt bewaakt. Met dit gegeven als uitgangspunt kwam ik tot de volgende probleemstelling en onderzoeksvraag:

Welke suggesties kunnen er worden gedaan voor de implementatie van handelingsplannen op het Karel de Grote college?

Het onderzoek zou uiteindelijk moeten leiden tot de gewenste situatie waar er voor alle leerlingen waarvoor dat verplicht is handelingsplannen worden geschreven en dat deze ook uitgevoerd, besproken en geëvalueerd worden.

Methodologie

Om de centrale onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden zijn er de volgende deelvragen geformuleerd:

Op welke wijze worden de handelingsplannen nu gebruikt?

Waar gaat het goed en welke factoren belemmeren de uitvoering?

Wat valt daaruit af te leiden in relatie tot het juiste format voor het Karel de grote college?

Wat zou er veranderd moeten worden en wat moet ontwikkeld worden?

Om antwoord te krijgen op de onderzoeksvragen is er een actieonderzoek uitgevoerd. Op deze manier wordt er inzicht verkregen in de huidige situatie en kan deze ingezet worden bij het toekomstig handelen. De inzichten komen tot stand op basis van analyse en interpretatie van systematisch verzamelde gegevens, dialoog met anderen en met de inzet van leerlingen als belangrijke informatiebron.

Om een valide oordeel mogelijk te maken is er voor dit onderzoek van meerdere gegevensbronnen gebruik gemaakt.

Daarom heeft er voor de theoretische onderbouwing naast het bestuderen van de literatuur ook een documenten onderzoek plaatsgevonden en zijn er gegevens uit de praktijk verzameld door interviews en observaties.

Resultaten:

- Er heeft scholing plaatsgevonden, in het schrijven van handelingsplannen, aan een groep van 11 docenten die belast zijn met deze taak.
- Er is een schooleigen format ontwikkeld voor het maken van een kwadrant, individueel handelingplan en een groepshandelingplan.
- Uit de observaties blijkt dat 15 van de 25 ondersteuningsbehoeften voor 50% of minder werden uitgevoerd tijdens de geobserveerde lessen.
- Het individuele handelingplan wordt over het algemeen voor de hele groep ingezet en niet voor de desbetreffende leerling.
- Uit de resultaten van het interview blijkt dat 50% van de bevraagde docenten zich verantwoordelijk voelt voor de uitvoering van het handelingplan en vindt dat het handelingplan een meerwaarde heeft.
- 43% van de docenten leest het handelingplan in Magister, 57% van de docenten niet.
- 64% van de docenten ziet mogelijkheden om met groepshandelingplannen te werken.
- 21 tot 29% van de docenten heeft een andere visie dan wel mening over het werken met handelingsplannen en is niet gemotiveerd om hiermee te werken.
- Er werden 9 belemmeringen genoemd bij het werken met handelingsplannen. Groepsgrootte, groepssamenstelling en beschikbare tijd werden het meeste genoemd.
- Docenten noemden 11 voorwaarden die nodig zijn wil je goed met handelingsplannen kunnen werken. Praktische begeleidingadviezen, kleinere groepen, spreiding van lgf-leerlingen en afstemming tussen docenten werden het meeste genoemd.

Aanbevelingen

Op grond van de resultaten van het onderzoek zijn de volgende aanbevelingen gedaan. De aanbevelingen zijn in bijlage 8 omgezet in een aantal verbeteracties die uitgewerkt worden in de komende twee schooljaren.

- Mentoren van klas 7 en 8 in de praktische stroom schrijven de handelingsplannen voor lwoo- leerlingen. De handelingsplannen worden besproken bijgesteld en geëvalueerd in de teamvergadering.
- Voor het creëren van draagvlak moeten de docenten meer geïnformeerd worden. Hiervoor zal een investering moeten worden gedaan op het gebied knowhow en specifieke expertise.
- Ook zal er geïnvesteerd moeten worden in professionalisering van docenten op het gebied van klassenmanagement en orthodidactiek.
- Volgend schooljaar wordt er een begin gemaakt in de afbakening van de taken en verantwoordelijkheden van de verschillende taakgebieden.
- Volgend schooljaar wordt er een plan geschreven voor de organisatie van leerling-besprekingen.
- De ouders en leerlingen zullen nadrukkelijker betrokken worden bij de bespreking van de handelingsplannen.

Inleiding

De aanleiding van dit onderzoek komt voort uit een visitatie van de inspectie, een van de onderwerpen die dan altijd besproken worden zijn zorgleerlingen en hun handelingsplannen. In het maandelijks gesprek wat ik heb met de rector kwam hij hier op terug, hij wilde graag meer inzicht in de stand van zaken rondom de handelingsplannen. De rector verkeerde in de veronderstelling dat er voor iedere Lwoo leerling een handelingsplan aanwezig was, wat echter niet het geval is.

Sinds 1 jaar ben ik zorgcoördinator op het Karel de Grote college in Nijmegen, Het Karel de Grote college is een vrijeschool voor voortgezet onderwijs en heeft een “reguliere stroom en een praktische stroom”. De reguliere stroom bestaat uit de leertrajecten: vmbo-t, (theoretische leerweg, klas 7 tm. 10)¹ havo en vwo. De “praktische stroom” is voor leerlingen onder het vmbo-niveau en hebben vaak een zorgvraag. De school heeft een regionale functie en telt momenteel 630 leerlingen, waarvan 578 leerlingen in de reguliere stroom en 62 leerlingen in de praktische stroom.

Samen met een collega zorgcoördinator zijn wij hard aan het werk om een duidelijke en transparante zorgstructuur op te zetten. De jaren hiervoor moest, door ziekte, al het werk door een collega gedaan worden met als gevolg dat alleen het noodzakelijke en meest urgente aan bod kwam. Handelingsplannen waren niet urgent (het werd gezien als geduldig papier), met als gevolg dat ze ook niet gebruikt werden. Eigenlijk werden ze door niemand gemist.

In mijn werk als docent beeldend vormen heb ik gemerkt dat een handelingsplan je handvatten kan geven in je aanpak/benadering naar leerlingen toe. Als school zijn we wel bekend met handelingsplannen voor “rugzakleerlingen”².

¹ De vrijeschool benoemt de klassen anders. Klas 1 tm.4 staat gelijk aan 7 tm. 10

² Rugzakleerlingen zijn leerlingen met een leerling gebonden financiering (LGF)

Zeker voor autistische leerlingen is het van groot belang dat je als gezamenlijk docententeam op min of meer dezelfde wijze deze leerlingen structuur biedt. Werken met een plan van aanpak op papier, waarvan de voortgang en bevindingen regelmatig besproken worden, komt iedereen ten goede. Het biedt duidelijkheid, de ontwikkeling van de leerling wordt bewaakt en het team professionaliseert zich.

Ik heb om twee redenen gekozen voor handelingsplannen als onderwerp voor mijn onderzoek. We zijn als school verplicht om ze op te stellen en ik heb gemerkt dat het mij handvatten en duidelijkheid geeft in mijn dagelijks werk als zorgcoördinator en docent.

Als zorgcoördinator heb ik de eindverantwoordelijkheid voor de handelingsplannen van alle Lwoo en Lgf- leerlingen en leerlingen die in aanmerking komen voor een zorgbudget van het samenwerkingsverband. Deze verantwoordelijkheid houdt in dat ik er allereerst voor moet zorgen dat de handelingsplannen geschreven gaan worden. Daarnaast voel ik het als mijn taak dat ik docenten uit de praktische stroom en het vmbo-t individueel en op teamniveau (praktische stroom) begeleid bij het werken met handelingsplannen. Voor de Lgf- leerlingen en leerlingen met een zorgbudget worden de handelingsplannen geschreven door de Lgf- coaches en zorgcoördinatoren hierbij is mijn rol vooral ondersteunend, coördinerend en soms initiërend.

1. Doelstelling van het onderzoek

1.1. Aanleiding

De meeste Lwoo.- leerlingen hebben geen handelingsplan. Bij contact met de inspectie werden de handelingsplannen voor Lgf en Lwoo.- leerlingen als een geheel gezien, hierdoor hebben we als school altijd kunnen verantwoorden dat er handelingsplannen aanwezig waren. In gesprekken die ik vervolgens had met de rector hebben we onze situatie geanalyseerd. Hierna kreeg ik het dringende verzoek om er voor te zorgen dat er voor alle leerlingen, waarvoor het verplicht is, een handelingsplan wordt geschreven. Ik heb dit gegeven opgepakt en ben op onderzoek uit gegaan met de vraag; “ wat komt er allemaal bij kijken wanneer je met handelingsplannen gaat werken?

Vanaf augustus 1998 is het werken met handelingsplannen voor vmbo- leerlingen met een beschikking voor het Lwoo. (leerwegondersteunend onderwijs) een verplichting geworden³. Ook voor leerlingen met een Lgf-beschikking (leerlingen met een rugzak) moet er een handelingsplan opgesteld worden.

Daarnaast zijn de scholen vrij om handelingsplannen te gebruiken voor leerlingen met andere problemen. Zoals leerstoornissen, gedragsstoornissen en sociaal emotionele problematiek. In 2012, wanneer de wet op passend onderwijs (waarschijnlijk) wordt ingevoerd, zullen handelingsplannen voor alle geïndiceerde zorgleerlingen een rol gaan spelen. De extra zorgtoewijzing vindt dan handelingsgericht plaats, dit betekent dat er een ontwikkelingsperspectief wordt opgesteld (oa. in de vorm van een handelingsplan) en dat op grond daarvan wordt bekeken (loket voor zorgtoewijzing) welke extra zorg en ondersteuning nodig is. (Dijksma, 2009/2010)

Met dit gegeven als “toekomstmuziek” zal het handelingsplan een nog grotere rol gaan spelen, het kan gezien worden als een contract met een leerling en ouders waarin het samenwerkingsverband en de school zich verantwoordelijk stellen voor de

³ Nieuwe wet op het voortgezet onderwijs.

speciale ondersteuning en het resultaat daarvan. Geen handelingsplan kan betekenen, geen extra middelen om deze leerlingen te begeleiden.

1.2. Wat wil ik bereiken?

Ik zou graag met mijn onderzoek willen bereiken dat er uiteindelijk voor alle Lwoo, Lgf. en zorgbudget⁴ leerlingen een handelingsplan geschreven wordt, dat er met deze handelingsplannen individueel gewerkt kan worden (remedial –teacher) en dat ze gebruikt worden in de klas (docenten). Vervolgens moeten er ook evaluatiemomenten gekozen worden waar het handelingsplan besproken en bijgesteld kan worden.

Bij deze evaluatie zouden mentoren, docenten, leerlingen en ouders betrokken moeten worden.

Het onderwerp van mijn onderzoek beslaat een groot deel van de school waarbij veel mensen betrokken zijn. Mijn mede zorgcoördinator omdat zij de intake van de leerlingen onder haar hoede heeft en de Lwoo- indicatie verzorgt. Het praktische stroomteam (docenten en mentoren) omdat zij dagelijks met de Lwoo- leerlingen omgaan. Docenten en mentoren en een remedial teacher uit de reguliere stroom omdat zij les/begeleiding geven aan de Lgf- leerlingen en Lwoo- leerlingen in het vmbo-t. Bovendien zijn ook de drie Lgf- coaches betrokken omdat zij de eerstverantwoordelijke zijn voor de rugzakleerlingen. Het gaan werken met handelingsplannen zal een verandering met zich meebrengen die de hele school raakt daarom zal ook de rector en het coördinerend overleg (overleg middenmanagement) betrokken zijn. Zij zullen meekijken en feedback geven op de ontwikkelingen, mij adviseren bij de implementatie en mijn plannen toetsen op haalbaarheid.

⁴ Lwoo: leerlingen die in aanmerking komen voor leerwegondersteuning

Lgf-leerlingen: leerlingen met een leerling gebonden financiering.

Leerlingen met een zorgbudget: aanvullende financiering door het samenwerkingsverband voor leerlingen die extra zorg behoeven en niet in aanmerking komen voor Lgf.

1.3. Onderzoeksvragen

Alleen handelingsplannen schrijven voor een leerling-dossier zie ik als verspilling van kostbare tijd bovendien komt dit niet ten goede aan de leerling. De eenmaal geschreven handelingsplannen zouden ingezet moeten gaan worden bij de begeleiding van de leerlingen en gebruikt moeten worden als werkdocument wat handvatten biedt in het dagelijks werk voor docenten, mentoren en remedial-teachers.

Deze opvatting heeft geleid tot de centrale onderzoeksvraag:

Welke suggesties kunnen worden gedaan voor de implementatie van handelingsplannen op het Karel de Grote college?

Om deze vraag te kunnen beantwoorden, vonden er vanuit “verschillende disciplines” (opleiding, Lgf- coaches, ambulante begeleiders en rector) oriënterende gesprekken plaats om erachter te komen welke factoren hierbij een rol spelen en wat er in de praktijk allemaal bij komt kijken.

Mede uit deze gesprekken ontstonden de volgende deelvragen:

- *Op welke wijze worden de handelingsplannen nu gebruikt?*
- *Waar gaat het goed?*
- *Welke factoren belemmeren de uitvoering?*
- *Wat valt daaruit af te leiden in relatie tot het juiste format voor het Karel de Grote college?*
- *Wat zou er veranderd moeten worden en wat moet ontwikkeld worden?*

1.4. De huidige situatie

Het Karel de Grote college heeft 630 leerlingen. Van deze leerlingen hebben 55 leerlingen een Lwoo-beschikking, 21 leerlingen hebben een “rugzak” (LGF) en 4 leerlingen hebben een zorgbudget via het samenwerkingsverband. Dit zijn opgeteld 80 leerlingen waarvoor een handelingsplan beschikbaar zou moeten zijn. Op dit moment is er maar voor 40 leerlingen een handelingsplan geschreven waardoor wij niet voldoen aan de voorwaarden en de eisen van de onderwijsinspectie/ ministerie.

Daarnaast staan er op het Karel de Grote college ongeveer 100 (geïndiceerde) leerlingen ingeschreven die ook een zorgvraag hebben maar niet in aanmerking komen voor extra bekostiging. (Bijvoorbeeld met beperkingen als: dyslexie, dyscalculie, Adhd, Add, Nld, depressie en angststoornis.) Ook in de begeleiding van deze leerlingen zou een handelingsplan hulp kunnen bieden.

Op dit moment is het niet duidelijk wat het effect is van de bestaande handelingsplannen op het Karel de Grote college. Voor de Lgf- leerlingen wordt er een handelingsplan opgesteld door de Lgf-coach⁵ in samenwerking met de ambulant begeleider vervolgens wordt dit met ouders (soms met leerling) besproken en wordt het handelingsplan in Magister⁶ gezet. Het handelingsplan wordt niet besproken in leerling besprekingen of voortgangsgaderingen. Wel worden docenten individueel geïnformeerd. De Lgf-coaches doen hun uiterste best om zoveel mogelijk bekendheid te geven aan de inhoud van het handelingsplan en ondersteunen docenten en mentoren waar zij kunnen. Voor de Lwoo- leerlingen in de reguliere stroom wordt er een handelingsplan geschreven door de remedial teacher, dit plan wordt alleen ingezet tijdens de individuele begeleiding die de leerling 1 of 2 maal per week krijgt van de remedial teacher (Lwoo- ondersteuning). Dit plan wordt geschreven aan de hand van de behoefte van de leerling op dat moment, hierbij worden de gegevens vanuit het onderwijskundig rapport niet meegenomen. Het handelingsplan wordt incidenteel besproken met docenten, mentoren en ouders.

⁵ Lgf-coach; alle leerlingen met een “rugzak” hebben een persoonlijke coach de zgn. Lgf-coach

⁶ Magister: digitaal leerlingvolgsysteem.

Voor de Lwoo-leerlingen in de praktische stroom zijn er geen handelingsplannen opgesteld. In deze klassen (7 t.m.10) zitten maximaal 18 leerlingen die bijna allemaal een Lwoo-beschikking hebben. Kortom op dit moment is er niet voor alle Lwoo-leerlingen een handelingsplan opgesteld waarvoor het wettelijk wel zou moeten. Voor de reguliere Lwoo-leerlingen is er een “summier” handelingsplan opgesteld waar alleen de remedial teacher mee werkt in een, “een op een situatie”. Alle Lgf-leerlingen hebben een handelingsplan en worden begeleid door een Lgf-coach. Dit handelingsplan wordt echter te weinig gebruikt door docenten en mentoren en wordt niet besproken tijdens de reguliere leerling besprekingen.

1.5. De gewenste situatie

Het Karel de Grote college staat nog aan het begin van de ontwikkeling in het werken met handelingsplannen. Ik heb er daarom voor gekozen me met dit onderzoek alleen te richten op handelingsplannen voor Lwoo-leerlingen, Lgf-leerlingen en leerlingen met een zorgbudget.

In eerste instantie zal er voor alle Lwoo-leerlingen een handelingsplan opgesteld moeten worden. Dat betekent dat er een gebruiksvriendelijk format ontwikkeld moet worden, dit format moet bruikbaar zijn voor zowel Lwoo -als Lgf-leerlingen, als voor leerlingen met een zorgbudget.

Voor leerlingen in de reguliere stroom zal in eerste instantie het handelingsplan alleen door de remedial teacher gebruikt worden tijdens de ondersteuningsuren. Uiteindelijk moet dit handelingsplan ook zo opgesteld worden dat het in de klas gebruikt kan worden door docenten en mentoren. Voor de leerlingen in de praktische stroom zal er vanuit de individuele handelingsplannen een groepshandelingsplan opgesteld worden.

Werken met 18 verschillende handelingsplannen in een klas wordt als niet haalbaar gezien door de collega's. Handelingsplannen moeten gebruikt kunnen worden in de klas maar moeten ook besproken en bijgesteld kunnen worden in leerling-besprekingen. Voor de leerlingen in de praktische stroom kan dat tijdens de kernteamvergaderingen. Voor middenbouw leerlingen in de reguliere stroom kan dat

in de vergadering van het middenbouwteam. Echter voor de bovenbouw zijn er alleen voortgangsvergaderingen (rapportvergaderingen) gepland waar leerlingen besproken kunnen worden. Hier zal een grote aanpassing nodig zijn. Voor alle leerling-besprekingen geldt dat zij nog niet zijn “ingesteld” op het bespreken van handelingsplannen. Alle handelingsplannen zullen ook opgenomen moeten worden in het leerlingvolgsysteem(Magister) zodat zij voor iedereen zichtbaar zijn.

Ook voor leerlingen en ouders moet de inhoud van het handelingsplan duidelijk zijn en moet de voortgang en ontwikkeling besproken of kenbaar gemaakt worden. De manier waarop dat gebeurt is verschillend, afhankelijk van de mogelijkheden en leeftijd van de leerling. In de dagelijkse praktijk moet het voor de leerling niet merkbaar zijn dat er voorhem/haar een speciale aanpak geldt.

Ik ben mij ervan bewust dat “mijn gewenste situatie” grote gevolgen zal hebben voor bijna alle betrokkenen in de school. De gevolgen zullen merkbaar worden op het niveau van de leerling (leerling heeft een “probleem”), op het niveau van de klas (de hele klas heeft een probleem), op het niveau van docenten en mentoren (opstellen en gaan werken met handelingsplannen) en op het niveau van de school (facilitering, organisatie van leerling besprekingen, leerlingvolgsysteem)

Uiteindelijk hoop ik dat het handelingsplan gezien kan worden als een “handig” hulpmiddel en dat het werken met handelingsplannen vanzelfsprekend wordt.

2. Theoretische onderbouwing

2.1. Inleiding

In dit hoofdstuk wordt de informatie besproken die is verzameld vanuit bestudeerde literatuur en documenten. Er is ontzettend veel geschreven over handelingsplannen en planmatig handelen in het onderwijs.

Dit hoofdstuk zal duidelijkheid moeten scheppen over de achtergronden (waaronder de visie van de school), betekenis en de uitvoering van handelingsplannen. De deelvragen zullen als rode draad voor het theoretisch kader dienen. Eigen meningen en conclusies worden uitgewerkt in hoofdstuk 5.

Visie op leerlingenzorg.

“Wij willen dat onze leerlingen een toenemend helder en veelomvattend beeld krijgen van hun eigenheid, hun voornemens en hun kwaliteiten”.

(uit visie en missie, schoolgids 2009-2010)

“Opvoeding is er onder andere op gericht om jonge mensen hun mogelijkheden en hun idealen te leren ontdekken zodat zij een goede keuze kunnen maken voor hun levens- en beroepsinvulling. Dit geldt voor alle leerlingen van de school.

De school ziet deze algemene leerlingenzorg als een taak voor iedere docent binnen zijn of haar mogelijkheden. Deze taak ligt in het verlengde van de lesgevende taak en is daarmee nauw verbonden. Daarnaast neemt de klassenleraar (mentor) een belangrijke plaats in, vooral in de sociaal emotionele begeleiding van de leerlingen van zijn/haar klas.

Voor een aantal leerlingen is structureel extra zorg nodig in het ontwikkelingsproces. Het betreft hier leerlingen met leerachterstand, motivatie en of sociaal-emotionele problemen, de geïndiceerde Lwoo-leerlingen. Deze zorg vindt voornamelijk in de (kleinere, maximaal 18 leerlingen) klas plaats. Tenslotte is er de groep zorgleerlingen die specifieke zorg nodig heeft. Hier bepaalt de individuele zorgvraag welk maatwerk geleverd wordt. Enerzijds bestaat deze groep leerlingen uit de zogenaamde “rugzakleerlingen” (Lgf) anderzijds uit leerlingen die uit -of opvallen in het gewone onderwijsproces”.

(Schoolplan, 2006)

2.2. Handelingsplan en planmatig handelen

Handelingsplan

Uit alle informatie die bestudeerd is blijkt dat het werken met handelingsplannen niet gemakkelijk is. Dit kwam ook naar voren vanuit de visitatie, met betrekking tot de leerlingenzorg, waar alle betrokken scholen behorend tot het samenwerkingsverband Nijmegen (swv. 14.1) aan hebben deelgenomen. Handelingsplannen zouden echter een structureel onderdeel moeten vormen van de leerlingbegeleiding, zeker binnen het vmbo. Om grip te krijgen op de omvang van dit onderwerp is het belangrijk om een aantal begrippen helder te omschrijven. Wat is een handelingsplan eigenlijk? Den Dulk (2003) en de Arbo-adviesraad (1985) citeren als volgt:

” Een handelingsplan is het geheel van voor een bepaalde periode schriftelijk vastgelegde concrete richtlijnen voor het onderwijs aan een of meer leerlingen op basis van informatie over specifieke pedagogisch- didactische behoeften van deze leerling(en), waarmee de school beoogt bepaalde leer- en ontwikkelingsdoelen binnen een zeker tijdsbestek te bereiken”.

Op grond van het (individuele) handelingsplan krijgt de leerling zo concreet mogelijke ondersteuning om de beoogde leerdoelen te behalen. De functie van het handelingsplan is dan ook om (systematisch) na te gaan welke leerdoelen haalbaar zijn welke leeromgeving daarvoor nodig is en welk docentgedrag daarbij gerealiseerd dient te worden. (VSLPC, 1999)

Format, structuur en inhoud van het handelingsplan

Lwoo-leerlingen op het Karel de Grote college hebben nog geen handelingsplan. Leerlingen met een rugzak of een zorgbudget wel, het format en de inhoud van de bestaande handelingsplannen is echter totaal verschillend. Om te zorgen dat het werken met handelingsplannen overzichtelijk en beheersbaar blijft moet er een “school-format” ontwikkeld worden wat ook in het leerlingvolgsysteem (Magister) past.

Een zoektocht naar het “ultieme format” schiep eerder verwarring dan, dat het hulp bood. Den Dulk(2008) schrijft hierover; *“er worden in opleidingen honderden zo niet*

duizenden modellen aangereikt, ontwikkelt en gewijzigd. Echter een handelingsplan zal altijd een algemeen model blijven zolang de gebruikers dat niet tot eigendom hebben verklaard. Daarom adviseren we ten sterkste om op basis van een aantal goede en slechte voorbeelden voor de school een eigen formulier te ontwerpen”.

Het format van de handelingsplannen moet wel vaste onderdelen bevatten die structuur bieden in de stappen die ondernomen moeten worden. Den Dulk(2008) adviseert het bijhouden van een logboek en noemt de voorbereiding als stap in het format. Schaap- Rijnberg(2007) noemt dezelfde stappen als bij het planmatig handelen en VSLPC(1999) gebruikt ook het ontwikkelingsperspectief van de leerling als stap.

Planmatig handelen

Werken met handelingsplannen vraagt om een planmatig proces. Planmatig handelen houdt in: een zorgvuldige, op de specifieke onderwijsbehoeften van de leerling(en) toegesneden planning van het onderwijs. (Schaap-Hummel,2007)

Planmatig handelen kent een vaste cyclus die als volgt verloopt:

- Signaleren van leerlingen met specifiek pedagogisch-didactische behoeften
- Analyseren of diagnosticeren van de problemen.
- Planning van de ondersteuning en vastleggen in het handelingsplan.
- Uitvoering geplande ondersteuning.
- Evalueren van het proces en resultaat ondersteuning.

Binnen bovengenoemde aanpak vormt het handelingsplan een centraal onderdeel. Echter werken met een handelingsplan heeft alleen kans van slagen wanneer er in de interne organisatie goed afspraken gemaakt worden voor de te treffen voorzieningen. Werken met handelingsplannen is een team-aangelegenheid waar verantwoordelijkheden op verschillende niveau's moeten worden benoemd. (VSLPC, 1999)

2.3. Meerwaarde van het werken met handelingsplannen

Naast het feit dat scholen verplicht zijn om handelingsplannen te schrijven voor leerlingen met een rugzak en leerlingen met een Lwoo-beschikking, is het zinvol om te onderzoeken welke meerwaarde handelingsplannen kunnen hebben. Wanneer “verplichting” de enige reden zou zijn om te gaan werken met handelingsplannen op het Karel de Grote college, dan zou dit al bij voorbaat gaan mislukken.

Het werken met handelingsplannen, en dus schriftelijk vastleggen van afspraken, heeft 5 voordelen.(Schaap,Rijnberg.2007)

1. Het dwingt tot nadenken over het probleem en de mogelijke oplossingen
2. Het bevordert de afstemming van het pedagogisch en didactisch handelen op de specifieke onderwijsbehoeften en systematiseert het handelen.
3. Het ondersteunt de evaluatie van het effect van de gevolgde aanpak.
4. Het stimuleert en vergemakkelijkt het overleg en de discussie tussen collega's
5. Het vergroot de kans op continuïteit in de aanpak van bepaalde problemen en vergemakkelijkt de overdracht.

Daarnaast kan men het handelingsplan gebruiken in gesprekken met leerlingen en ouders. Hiermee geef je een totaalinzicht met onderbouwde argumentatie over het kind en waarom de school voor een bepaalde begeleiding kiest.

In principe gaat het natuurlijk niet om het invullen van het handelingsplan maar om het bewuster omgaan met de leerling en zijn/haar probleem. (Schaap,Rijnberg, 2007)

Aan de hand van de bevindingen kan de school een zorgaanpak ontwikkelen, scholing en professionalisering in kaart brengen en de communicatieprocessen verbeteren. Het handelingsplan hoeft dus niet alleen de functie te hebben van het gericht begeleiden van leerlingen in specifieke onderdelen. (VSLPC,1999)

2.4. Dilemma's en valkuilen

Er wordt heel verschillend gesproken over het werken met handelingsplannen. Het nut en de haalbaarheid en de organisatorische aspecten ervan leiden regelmatig tot discussie. Bootsman (2001) spreekt liever van dilemma's dan van vragen die steeds weer naar voren komen. Zij denkt dat er eerst dilemma's op een aantal terreinen opgelost moeten worden voordat de feitelijke vragen, specifiek voor de eigen school en contextgebonden, beantwoord kunnen worden. Dilemma's bevinden zich op het voorwaardelijke vlak en zullen als er geen oplossing wordt gevonden steeds weer (helaas vaak negatief) een rol blijven spelen in de dagelijkse praktijk. Zij noemt drie dilemma's.

1. Het dilemma van de betrokkenheid.

Voor het welslagen van het werken met handelingsplannen speelt de betrokkenheid van docenten een grote rol. Het werken met handelingsplannen is het meest succesvol, als alle betrokkenen van tevoren zicht hebben gekregen op nut, noodzaak en extra tijdinvestering. Betrokkenheid leidt tot bedrevenheid en niet andersom.

2. Het dilemma van de afbakening van taken en verantwoordelijkheden.

Bij het doorlopen van het traject van handelingsplannen zijn vaak veel en verschillende functionarissen betrokken. Het is zaak om goed in kaart te brengen waar de rollen en verantwoordelijkheden van alle betrokkenen komen te liggen. Dan worden knowhow, specifieke expertise en tijdsinvestering de leidende uitgangspunten bij de inzet van mensen. Het afbakenen maakt helder waar een ieder staat, wat je van de ander kunt verwachten en waarom.

3. Het dilemma van de beheersbaarheid.

Om onoverzichtelijkheid bij de praktische uitvoering te voorkomen is een heldere aansturing op de interne en externe communicatie noodzakelijk.

Men moet bepalen welke plaats het handelingsplan krijgt binnen de leerlingbegeleiding. Tevens moeten er keuzes gemaakt worden waar het handelingsplan besproken gaat worden en of de school kiest voor het werken met individuele- dan wel groeps-handelingsplannen.

Het werken met handelingsplannen is niet zonder valkuilen.

Schaap, Rijnberg (2007) doen de volgende aanbevelingen; werk aan een probleem per leerling, maak realistische, in de tijd uitvoerbare handelingsplannen. Een handeling moet eindig zijn! Beperk je tot acties die tot de directe competentie van de school behoren.

2.5 Implementatie en organisatie

Met het binnenhalen van de Lwoo- licentie en het aannemen van leerlingen met een rugzak heeft de school feitelijk ook “ja” gezegd tegen het werken met handelingsplannen.

Visie, docent en mentor centraal

In de visie van de school staat beschreven dat de algemene leerlingenzorg een taak van iedere docent is en dat de mentor een belangrijke plaats in neemt wanneer er zorg is rondom de sociaal-emotionele ontwikkeling van de leerling.

Hiermee zegt de school impliciet dat rondom het werken met handelingsplannen de mentor een centrale plaats inneemt en dat de docenten het ook als hun taak beschouwen om het handelingsplan uit te voeren. Dit staat echter nergens expliciet beschreven en staan wij aan het “uiterste” begin van de implementatie van handelingsplannen.

Aanpak, feitelijke opstelling invoering en uitvoering

De aanpak en uitwerking van het feitelijke handelingsplan verloopt in drie fases; (Bootsman, 2001)

1. Het opstellen van het handelingsplan; weergeven van alle leerling gegevens, resultaat doorspreken met docenten. Afspreken wie gaat uitvoeren en binnen welke tijd en vastleggen op format.
2. De uitvoering; handelingsplan wordt uitgevoerd, afspraken gemaakt over onderlinge communicatie, bijhouden waar het proces stagneert.
3. Evaluatie en bijstelling handelingsplan; bijvoorbeeld in de leerling-bespreking. Problemen en resultaten begeleiding worden besproken. Handelingsplan wordt bijgesteld.

De leerling-bespreking

In het werken met handelingsplannen wordt veel nadruk gelegd op communicatie, onderling overleg en discussie. Dit vraagt om een plaats in de organisatie waar dat mogelijk is. In de literatuur wordt hierbij de leerling-bespreking centraal gesteld (Den Dulk, 2008) Hier wordt gesteld dat de leerling-bespreking binnen de school niet los kan worden gezien van het leerlingvolgsysteem en het werken met handelingsplannen. Het is een vorm van overleg waarin de grenzen aan de zorg wel voortdurend moeten worden bewaakt. De meerwaarde van de leerling-bespreking is de gezamenlijke benadering en objectivering van het zorg niveau. Scholen doen er goed aan om te kijken naar een flexibele vorm van inhoudelijk verschillende leerling-besprekingen.

Het college, scholing en betrokkenheid

Leerwegondersteuning vraagt om een passende aanpak van de leerling maar evenzo om een “adaptieve” aanpak van scholing en training voor docenten. (Den Dulk, 2008) Elk team is namelijk anders. Scholing kan naast professionalisering ook dienen om de betrokkenheid van docenten te vergroten. (dilemma betrokkenheid) Er moet tevens aandacht zijn voor de vragen rondom de inhoud en bij de uitvoering van handelingsplannen. De kijk van docenten op de bedoelde veranderingen spelen hierbij een grote rol. (*Bootsman, 2001*) Wil de school docenten in dit veranderingsproces meenemen dan zal hier alle aandacht voor moeten zijn. Creëer een breed draagvlak is de boodschap in de literatuur. Daarnaast is het de taak van de directie om ook de professionals aan te sturen en stimuleert zij natuurlijk het werken met handelingsplannen”. (Den Dulk, 2008) De rollen en verantwoordelijkheden van de betrokken functionarissen moeten worden afgebakend in een taakomschrijving.

2.6. Werken met handelingsplannen in het buitenland

In veel landen worden handelingsplannen gebruikt om leerlingen individueel te begeleiden. Het wordt als min of meer verplichte basis gebruikt in de begeleiding van de leerling. Er is meestal sprake van een nauwe samenwerking tussen de school, schoolexterne hulpverlening en ouders. Zeker in de Engelstalige landen hebben

ouders veel meer invloed op het proces van handelingsplanning en zijn over dit proces meer wettelijke afspraken gemaakt dan in Nederland.

In Scandinavië ligt de nadruk sterk op de inclusiegedachte, men streeft er naar alle leerlingen op te vangen binnen het reguliere onderwijs. Er wordt gewerkt met een speciale leerkracht naast de reguliere leerkracht, of de leerlingen krijgen in kleine groepjes buiten de klas les. Wanneer een leerling hiervoor in aanmerking komt wordt er een individueel handelingsplan opgesteld (IOP). Ieder half jaar moet de leerkracht van de leerling een overzicht maken van het aangeboden onderwijs en de ontwikkeling van de leerling. De overtuiging bestaat dat het voor een effectieve begeleiding onontbeerlijk is als de thuissituatie achter de geboden begeleiding staat en daar de dezelfde begeleiding hanteert als op school. (Aalsvoort, Eendhuizen, 2005)

In de Verenigde Staten van Amerika is in 1975 een wet aangenomen (IDEA, Individuals with Disabilities Education Act) om het evalueren en begeleiden van kinderen met problemen te verbeteren. Met deze wet zijn openbare scholen verplicht om een handelingsplan te ontwikkelen.

Hiervoor wordt een IEP (Individualized Educational Plan) opgesteld. In de literatuur worden de termen “individual educational plan” en “individual educational program” door elkaar gebruikt. In beide begrippen wordt bedoeld op een kader dat de doelen geeft over wat een leerling heeft geleerd na een jaar. De doelen geven toegang tot het kunnen (blijven) volgen van regulier onderwijs.

Het IEP beschrijft hoe het kind leert, en onder welke omstandigheden hij/zij dat het beste kan en hoe docenten en dienstverleners de leerling het beste kunnen ondersteunen. Als de leerling in aanmerking komt voor speciale zorg dan wordt er een IEP team samengesteld die het proces gaat begeleiden. In dit team zitten; de ouder en eventueel leerling, leerkracht die speciaal onderwijs geeft, leerkracht regulier onderwijs, vertegenwoordiger van de plaatselijke onderwijsbegeleidingsdienst en een persoon die de resultaten kan interpreteren. (Wikipedia, 2010)

Er wordt veel stelling ingenomen over de procedure en inhoud van de individuele plannen in de VS. maar hier zijn nauwelijks effectstudies over geschreven. Er zijn wel een paar gegevens bekend.

- Begeleiders werken effectiever en met meer precisie en externe hulpverleners hebben meer cliënten dan hun collega's die zonder een handelingsplan werken.
 - De kwaliteit van de handelingsplannen is beter als de leerling zelf aanwezig is bij de bespreking daarvan.
 - Het team rond het handelingsplan functioneerde effectiever naarmate de discussies tijdens de besprekingen meer gingen over de wensen van de leerlingen en zij verband bleven leggen met het vervolgonderwijs.
- (Aalsvoort, Eendhuizen, 2005)

2.7 Inclusie en passend onderwijs

Tijdens de Unesco conferentie over buitengewoon onderwijs in 1994 in Parijs, werd de verklaring van Salamanca vastgesteld. Dit is het meest gezaghebbende document op onderwijsgebied dat ooit wereldwijd werd vastgesteld.

In dit manifest wordt inclusie beschreven als middel om kwaliteitsvol onderwijs aan te bieden voor iedereen. Gelijke kansen voor elk individu aangepast aan de persoonlijke onderwijsbehoeften van ieder kind. Ieder kind heeft dan ook fundamenteel recht op onderwijs en moet het onderwijs zo ingericht worden dat deze rekening houdt met die persoonlijke behoeften. Kinderen met speciale onderwijsbehoeften moeten toegang krijgen tot reguliere scholen, deze zullen een kindgericht pedagogisch klimaat moeten ontwikkelen dat tegemoet komt aan de behoeften van dit kind.

Inclusie is een visie die iets zegt over onderwijs en onderwijssituaties en hoe je maatschappelijk gezien met elkaar omgaat. Inclusief onderwijs hanteert een inclusieve manier van leren en onderwijzen, respecteert verschillen van leerlingen en is een continu proces om het leren en participeren van alle leerlingen te versterken. In de Scandinavische landen is inclusief onderwijs het meest uitgewerkt.

In Nederland streeft men naar een minder intense vorm van inclusief onderwijs. Maria van de Hoeve, destijds minister van onderwijs (2006) vatte het als volgt samen:

“Wat regulier kan, moet regulier, wat speciaal moet, kan speciaal”

Met invoering van “Weer Samen Naar School, de Leerling Gebonden Financiering en Leer Weg Ondersteunend Onderwijs”, met daarbij de gegroeide complexiteit van wet- en regelgeving, streeft het ministerie van Onderwijs Cultuur en Wetenschap (OCW) nu naar een effectievere organisatie van zorgstructuren, om te komen tot passend onderwijs voor alle leerlingen (OCW, december 2005 en OCW, september 2006).

De doelstelling van de ontwikkeling van passend onderwijs is, dat er geen kind meer tussen de wal en het schip valt. Er wordt gestreefd naar een transparant continuüm van kwalitatief goede zorg en goed onderwijs zodat er uiteindelijk voor alle leerlingen sprake is van toegang tot passend onderwijs. (Schoonhoven,Vreuls,2008)

Om dit te kunnen bewerkstelligen worden de volgende maatregelen getroffen; Speciaal onderwijs blijft bestaan en wordt verbeterd. Leraren worden beter toegerust. Meer handen voor de klas om leerlingen die extra zorg nodig hebben te ondersteunen. Ouders worden nadrukkelijker betrokken bij het onderwijs aan hun kind. Ouders weten zich via een zorgplicht van het schoolbestuur (2012) verzekerd van een plek voor hun kind. Er komt een flexibele inzet van middelen. De landelijke indicatiestelling vervalt en rugzakgelden gaan naar de scholen. De scholen die de meeste zorg bieden krijgen het meeste geld. Een landelijk referentiekader zorg, kan dienen als instrument voor scholen en samenwerkingsverbanden. (nieuwsbericht, 02-11-2009, Directie communicatie, OCW.)

Het samenwerkingsverband Nijmegen en omgeving schrijft in het zorgplan dat; *“de regio neemt de verantwoordelijkheid een passend onderwijssoortarrangement aan te bieden aan iedere leerling die aangewezen is op onderwijs binnen de regio”. Om dit te kunnen is duurzame samenwerking noodzakelijk tussen partijen in de regionale zorgstructuur en moet er aansluiting gezocht worden bij schoolexterne en -interne zorgstructuren”.*

Passend onderwijs en het handelingsplan

Bij de invoering van passend onderwijs in 2012 (streefdatum) wordt “zorg op maat” en het werken met handelingsplannen alleen maar belangrijker. Voor iedere leerling waar dat noodzakelijk voor is zal passend onderwijs geboden moeten worden. De handelingsplannen voor RVC - en LGF- leerlingen blijven verplicht. Zij zullen zelfs een grotere rol gaan spelen bij het toekennen van zorggelden voor onderwijs en zorgarrangementen. Er worden regionale netwerken gevormd die voor alle leerlingen een passend onderwijszorgaanbod moeten bieden. Ieder netwerk zal een loket voor handelingsgerichte toewijzing binnen het onderwijs inrichten waar de behoeften van de leerling omgezet wordt in onderwijs zorg arrangementen. De ondersteunings behoeften van een leerling worden onder anderen vertaald in het handelingsplan en hiermee is de cirkel weer rond. (Gijzen,Pameijer, 2009)

Passend onderwijs op het Karel de Grote College

“Kinderen met speciale onderwijs behoeften moeten toegang krijgen tot reguliere scholen. Deze dienen een dusdanig kindgericht pedagogisch klimaat te scheppen zodat zij aan de leerbehoeften van deze kinderen tegemoet kunnen komen”.

Deze zin uit de Salamanca verklaring zou ook in de schoolgids van de vrijeschool kunnen staan. In de visie staat letterlijk: *“Onderwijs vindt plaats in een omgeving die open staat naar de samenleving en die voor alle deelnemers aan de onderwijsgemeenschap veilig is, in de ruimste zin van het woord. Dat vereist een klimaat van wederzijdse aandacht en waardering voor ieders kwaliteiten en tekortkomingen.”*

Sinds jaar en dag biedt het Karel de Grote college plaats aan leerlingen met een speciale hulpvraag. Door dat de school klein is en de leerstof ontwikkelingsgericht, met aandacht in de vakken voor het denken, voelen en willen, kunnen we deze leerlingen een veilige plaats bieden waarin zij zich kunnen ontwikkelen. Een gevolg hiervan is echter wel dat wij een groot aantal zorgleerlingen hebben en de vraag rijst waar onze grens ligt. Wij kunnen en willen passend onderwijs bieden maar lopen tegen grenzen aan op financieel en materieel gebied (gebouw). Ook zal er meer pedagogisch/didactische expertise ontwikkeld moeten worden bij het college en moet de verhouding tussen het aantal zorgleerlingen en “niet- zorgleerlingen” in balans blijven.

3.Onderzoeksmethodologie

3.1.Inleiding

Om antwoord te krijgen op de onderzoeksvragen wordt er een actieonderzoek uitgevoerd. Actieonderzoek (Ponte, 2006) is handelingsgericht want het gaat om het eigen handelen in de eigen situatie. Daarbij wordt gereflecteerd aan de hand van de gegevens die systematisch verzameld worden.

Actieonderzoek wordt gedaan in dialoog met collega's daarom hebben er ook ter oriëntatie gesprekken plaatsgevonden met de verschillende geledingen binnen de school. De relevantie en noodzaak van het onderzoek is besproken en er is er al min of meer een activiteitenplan opgesteld. Het algemeen idee is uitgewerkt in het startplan, het theoretisch kader is bepaald, de onderzoeksvraag geformuleerd en de deelvragen zijn opgesteld. Als concretisering van de verkenning is er door middel van literatuuronderzoek gekeken wat er al bekend is over het onderwerp. Er zijn documenten verzameld van de eigen school en andere scholen, deze zijn bestudeerd en vergeleken met elkaar. Vervolgens heeft er een praktijkonderzoek plaatsgevonden waarbij observaties en interviews als instrumenten gebruikt zijn. Daarbij is er ook gekeken naar de ethische aspecten en hoe daar mee is omgegaan.

3.2.Vorbereiding

Bij het omschrijven van de probleemstelling, werd duidelijk dat de situatie rondom het gebruik van handelingsplannen complex is op het Karel de Grote college, er zijn namelijk drie verschillende beginsituaties.

- Leerlingen die al een handelingsplan hebben, de LGF- leerlingen en de leerlingen met een zorgbudget van het samenwerkingsverband.
- Leerlingen die nog geen handelingsplan hebben, de Lwoo-leerlingen in de praktische stroom. (Lwoo-klas)
- Leerlingen met een beperkt handelingsplan, alleen uitgevoerd door de remedial teacher, in de reguliere stroom.

Het praktijkonderzoek zal zich richten op de leerlingen die al een handelingsplan hebben (onderzoeksgroep). De bevindingen van dit onderzoek worden gebruikt voor

de implementatie van de handelingsplannen voor zowel Lgf-leerlingen als Lwoo-leerlingen als voor leerlingen met een zorgbudget.

In het theoretisch kader wordt het onderwerp van het onderzoek “werken met handelingsplannen” nader omschreven en uitgewerkt. Vervolgens is de onderzoeksvraag gedefinieerd en zijn de deelvragen ontstaan vanuit diverse gesprekken uit de praktijk. De resultaten moeten straks bruikbaar zijn voor de hele school.

3.3. Literatuurverkenning

Door het bestuderen van literatuur is gekeken wat er al bekend is over het werken met handelingsplannen. Er is gezocht naar informatie over het wettelijk kader en wat er geschreven is vanuit de onderwijs praktijk. Naast het literatuuronderzoek heeft er ook een documentenonderzoek plaatsgevonden. Van diverse scholen en instellingen zijn er handelingsplannen opgevraagd. Deze zijn vergeleken met het handelingsplan wat al in gebruik was. Ook zijn er documenten bestudeerd die vooral de implementatie van handelingsplannen beschreven.

3.4. Praktijkonderzoek

Als onderzoeksmethode is de survey-methode gebruikt. Hierbij is het onderzoek gericht op de vraag hoe mensen over iets denken, wat ze ergens van vinden, hoe ze handelen, wanneer en wat ze doen. (Harinck, 2009) Het type onderzoek is een actie onderzoek waarbij ik mij niet beperk tot een eerste verkenning. Doordat ik met mijn onderzoeksresultaten wil komen tot het opstellen van verbeteracties, zullen mijn aanbevelingen een aanzet geven tot een algemeen plan, wat zijn definitieve uitwerking zal krijgen in de komende schooljaren, 2010-2011-2012.(bijlage 8.)

Er worden gegevens uit de praktijk verzameld door observaties en interviews.

Er is gekozen voor deze instrumenten omdat zij beiden hun vertrekpunt hebben in het alledaagse kennen en er meer doorgevraagd kan worden. Juist deze informatie is nodig om een plan van aanpak voor de implementatie te schrijven wat werkbaar is en geschreven is naar onze schoolsituatie.

Er zal door een team van vijf docenten (zorgcoördinator en Lgf-coaches) 15 leerlingen (N=15) en leraren tijdens een lessituatie geobserveerd worden. Bij 14 leraren (N=14) zal aan de hand van de geobserveerde les, een interview afgenomen worden.

De observatie

Het doel van de observaties is om een concreet beeld te krijgen welke ondersteuning er door de docenten wel of niet geboden wordt.

Daarnaast moet duidelijk worden welke ondersteuning de leerling in een les gekregen heeft.

Er is gekozen voor een semi-gestructureerde observatie aan de hand van kijkpunten/items waarbij er geobserveerd wordt door 4 neutrale, niet participerende observatoren. Vooraf zijn de items gezamenlijk door de observatoren doorgenomen en is er afgesproken wat er onder de verschillende items wordt verstaan zodat er zoveel mogelijk eenduidigheid bestaat waardoor de observatie minder subjectief wordt. De bedoeling is dat algemene gedragingen van de docent globaal worden opgeschreven, er wordt niet geturfd (alleen registratie van een deel van de werkelijkheid) Van belang is of er in de les de hulpvragen (ondersteuningsbehoeften) van de leerling aan bod komen en welke dat zijn. Het is niet van belang hoe vaak deze per les voorkomen.

Het interview

Er wordt gewerkt met een semi-gestructureerd interview waarin de vragen zijn verwerkt in een interviewschema. De vragen hebben betrekking op de hoofd en deelvragen van dit onderzoek, het handelingsplan van de leerling en op de les die geobserveerd werd. Daarnaast worden er vragen gesteld die te maken hebben met de visie op leerlingenzorg. Door middel van het interview is het ook mogelijk om de docent te informeren over een aantal zaken waarvan hij/zij niet op de hoogte blijkt te zijn. (Bijvoorbeeld, passend onderwijs.)

3.5. Triangulatie

Een belangrijk kwaliteitscriterium in het praktijkonderzoek is de triangulatie, het gebruik van meerdere gegevensbronnen. Door dit toe te passen is het mogelijk om binnen een actieonderzoek tot een valide oordeel te komen. (Ponte,2006.)

In dit onderzoek wordt de methodische triangulatie ingezet (verschillende methoden binnen een bron). Er wordt gebruik gemaakt van verschillende onderzoeksmethodes namelijk, het literatuuronderzoek, het documentenonderzoek, de observaties en de interviews.

3.6. Verwerken van de onderzoeksgegevens

De gegevens die uit het onderzoek komen zijn deels kwalitatieve gegevens en deels kwantitatieve gegevens. Bij de kwalitatieve gegevens gaat het om antwoorden op open vragen uit het interview en opmerkingen die de docenten gegeven hebben.

Verwerking van de observatie

Er is een observatieschema ontwikkeld waarbij de items geformuleerd zijn vanuit de ondersteuningsbehoeften (hulpvragen) die de leerling heeft. De 25 meest voorkomende zijn overgenomen uit de handelingsplannen van de leerlingen en zijn omgezet zijn naar concreet waarneembaar gedrag van de docent. Gedrag wat een leraar “zou moeten tonen” wil hij aan de ondersteuningsbehoeften van de leerling tegemoetkomen. Iedere leerling heeft dus een eigen (individuele) observatiekaart waar zijn ondersteuningsbehoeften zijn omgezet in kijkpunten (zie bijlage 4.) Deze items zijn op de observatiekaart onderverdeeld in drie categorieën; interactie met docent, klassenmanagement en didactiek.

Er zijn 15 observaties verricht waarbij de observant met een + dan wel - op het formulier heeft aangegeven of de docent wel of niet tegemoet is gekomen aan de in het formulier genoemde ondersteuningsbehoeften (hulpvragen van de leerling). De observatiegegevens zijn overgenomen in een matrix en geeft overzicht welke hulp/ondersteuning er per leerling wel of niet geboden is. Ook wordt hierin zichtbaar welke ondersteuning hoe vaak wel of niet geboden wordt door de verschillende docenten.

Verwerking van de interviews

Het interview bevatte 32 zowel open als gesloten vragen. Een aantal overeenkomstige vragen zijn later geclusterd waardoor er uiteindelijk 21 verwerkt zijn. De gesloten vragen konden beantwoord worden met ja en nee. Deze zijn in een matrix geplaatst waardoor er een overzicht geboden wordt welke mening de docenten over de verschillende onderwerpen hebben. Daarnaast werd er bij de meeste vragen ter verdieping om praktijk voorbeelden gevraagd. Deze zijn volgens het “geordende schoenendoosmodel” verwerkt. De antwoorden zijn geclusterd en het aantal docenten wordt genoemd. Waardevolle opmerkingen worden als citaat opgenomen.

De open vragen zijn verwerkt volgens de “vignettenbenadering” (Harinck, 2009). Er zijn in de antwoorden verschillende karakteristieken herkend en op basis daarvan zijn de antwoorden geclusterd en is het antwoord van het aantal docenten weer geteld. (zie bijlage 3.)

Ethische overwegingen

Aan alle docenten en leerlingen is persoonlijk om toestemming gevraagd of zij wilden deelnemen aan het interview of observatie. Hen is uitleg gegeven over het doel en dat de resultaten in een onderzoek verwerkt zullen worden. Een leerling heeft dit geweigerd, hij wilde niet dat er speciale aandacht naar hem uitging en van hem zijn geen data verzameld. De leraren en leerlingen (en hun mening) zullen in het onderzoek anoniem blijven.

4.Data analyse

4.1. Inleiding

In dit hoofdstuk worden de bevindingen van de observaties en interviews geanalyseerd en worden de overeenkomsten en verschillen van de bevindingen uitgewerkt. Zowel bij de observaties als bij de interviews is er gebruik gemaakt van kwantitatieve resultaten, bij het interview zijn ook kwalitatieve resultaten beschikbaar. De kwantitatieve resultaten zijn uitgewerkt in matrices en de kwalitatieve resultaten zijn geordend volgens het schoenendoosmodel.(Harinck,2009) Daar waar mogelijk zijn overeenkomstige gegevens weer ingedikt en verwerkt in kleinere matrices en tabellen waardoor de uiteindelijke resultaten meer overzicht geven.

4.2. De respondenten

Om een zo volledig mogelijk beeld te krijgen was het de bedoeling dat er een les bij alle 17 Lgf-leerlingen zou worden geobserveerd. Echter een leerling wilde niet deelnemen en een andere leerling was 3 maal achtereenvolgens afwezig tijdens een geplande observatie. De resultaten zijn dus gebaseerd op basis van 15 observaties (n=15) waarbij er gekeken is naar de uitvoering van het handelingsplan door de leraar. Deze leraren zijn vervolgens geïnterviewd waarbij door omstandigheden er bij 1 leraar twee interviews zijn afgenomen, het ging hierbij wel om twee verschillende leerlingen en twee totaal verschillende lessituaties (toneel en Nederlands). In totaal zijn er resultaten verwerkt van 14 interviews. (n=14)

4.3 Resultaten en analyse van de observaties

Op de observatielijsten en de verwerking daarvan is er een driedeling gemaakt die gebaseerd is op de video- interactie methode van Rec.Vierland, hierdoor was er een basisformat voor handen wat verder is uitgewerkt naar de doelstelling van deze observaties.

De resultaten van de observaties op leerling-niveau (krijgt de leerling wat hij nodig heeft) zijn verzameld in matrix 1 (bijlage 1)

Hierin zijn 25 ondersteuningsbehoeften (kijkpunten) vertikaal uitgezet en de leerlingen horizontaal. De namen van de leerlingen zijn vervangen door een getal. Leerling 16 en 17 zijn niet geobserveerd

Achter iedere ondersteuningsbehoefte (horizontaal) valt te lezen lezen, of deze en bij welke leerling deze is uitgevoerd. Wel uitgevoerd wordt aangegeven met een + niet uitgevoerd met een –

In sommige lessen, bijvoorbeeld praktijklessen, kwamen enkele ondersteuningsbehoeften niet aan de orde. In dat geval is er n.v.t ingevuld (niet van toepassing). Onder iedere leerling valt te lezen (vertikaal) lezen welke ondersteuning hij/zij in de geobserveerde les, wel of niet heeft gehad.

Wanneer de resultaten worden samengevat, dan valt het volgende op:

Aantal leerlingen	Percentage geboden ondersteuning in een les
6	Minder dan 50%
3	50%
6	Meer dan 50%

Tabel 1.

Uit bovenstaande tabel valt op dat zes leerlingen minder dan 50% ondersteuning hebben gekregen in de geobserveerde les!

In matrix 2, op de volgende pagina, zegt iets over het leraargedrag. Hierbij is de ondersteuning gespecificeerd en zijn deze vormen geteld en omgerekend naar percentages.

In de eerste kolom staan de ondersteuningsbehoeften van de leerling welke door de leraar uitgevoerd dienen te worden (leraargedrag). In de tweede kolom staat het aantal keer dat deze ondersteuningsbehoefte waargenomen is, niet iedere leerling heeft dezelfde ondersteuning nodig. In kolom drie en vier en vijf worden de resultaten weergegeven, die in de kolommen zes, zeven en acht in procenten zijn uitgewerkt.

Matrix 2.

Ondersteunings behoeften	aantal keren waargenomen	+	-	n.v.t.	+	-	n.v.t.
Didactiek							
Instructie aangepast	10	7	3		70%	30%	
Visualisatie	8	4	4		50%	50%	
Versterken van kerninformatie	9	8	1		89%	11%	
Structuur in lesopbouw	10	4	6		40%	60%	
Samenvatten	6	4	2		67%	33%	
Ondersteuning bij zelfstandig werk	11	4	5	2	36%	45%	19%
Hulp bij planning	10	3	7		30%	70%	
Overzicht bieden	9	6	3		67%	33%	
leerling erbij betrekken	12	6	6		50%	50%	
Meer tijd geven	5	2	2	1	40%	40%	20%
Tijdsordening	8	5	3		63%	37%	
Interactie							
Eenduidige communicatie	10	7	3		70%	30%	
Duidelijkheid mbt. verwachtingen	11	8	3		73%	27%	
Consequent handelen	6	2	4		33%	67%	
Verwoorden van problemen	8	3	5		37%	63%	
Uitnodigen tot vragen stellen	10	5	5		50%	50%	
Ondersteuning sociale interactie	8	3	2	3	38%	25%	38%
Positieve waardering geven	11	11	0		100%	0%	
Bevestigen	9	9	0		100%	0%	
Beurtverdeling	7	5	2		71%	29%	
Docent volgt de leerling	12	6	6		50%	50%	
Alertheid op signalen	11	5	6		45%	55%	
Klassenmanagement							
Duidelijke regels	14	7	7		50%	50%	
Duidelijke afspraken	14	8	6		57%	43%	
Aandacht plaats in de klas.	13	6	7		46%	54%	

+ Ondersteuning waarneembaar uitgevoerd

- Ondersteuning niet opgemerkt door observant.

n.v.t. Door de aard van de les is ondersteuning niet noodzakelijk

Uit de resultaten in matrix 2. blijkt dat;

De onderstaande ondersteuningsbehoeften werden voor minder dan 50% (waarneembaar) uitgevoerd door docenten.

- Structuur in lesopbouw 40%, hulp bij planning 30%,
- Alertheid op signalen 45%, laten verwoorden 37%, consequent handelen 33%,
- Aandacht voor plaats in de klas 46%

De onderstaande ondersteuningsbehoeften werden voor 50% (waarneembaar) uitgevoerd door docenten.

- Visualisatie, leerling erbij betrekken
- Uitnodigen tot het stellen van vragen, docent volgt leerling.
- Duidelijke regels

De onderstaande ondersteuningsbehoeften werden voor meer dan 50% (waarneembaar) uitgevoerd door docenten.

- Versterken van kerninformatie 89 %, aangepaste instructie 70%, samenvatten 67%, overzicht bieden 67%, tijdsordening 63%.
- Duidelijkheid verwachtingen 73%, “beurtverdelen” 71%, eenduidige communicatie 70%

De onderstaande ondersteuningsbehoefte werd door alle docenten (waarneembaar) uitgevoerd.

- positieve waardering en bevestigen 100%

4.4. Resultaten en analyses van de interviews

Het interview omvatte 21 vragen waarvan 14 gesloten en 7 open. De gesloten vragen konden met ja/ nee of positief/negatief beantwoord worden en een enkele keer moest er een getal genoemd worden. De antwoorden van de gesloten vragen zijn uitgezet in een matrix.

Er is bij deze vragen ook doorgevraagd naar de mening van de docent, deze antwoorden zijn volgens het schoenendoos model met behulp van hoofdrubrieken en vignetten geordend (Harinck, 2009). Datzelfde geldt ook voor de 7 open vragen waarbij 4 vragen in een schema zijn uitgewerkt. (zie bijlage 3)

In matrix 4 (bijlage 2) zijn de antwoorden geteld en verwerkt naar percentages. Horizontaal staan de antwoorden van de docenten weergegeven en verticaal staat met een kernwoord de inhoud van de vraag (net als in matrix 4). In kolom 1 tm. 4 staat hoeveel docenten er ja, nee, soms of n.v.t. (niet van toepassing) hebben geantwoord. Deze aantallen zijn in kolom 5 tm. 8 in percentages omgerekend. De vragen waren geclusterd in drie groepen; Mening en visie van de docent met betrekking tot het handelingsplan, het handelingsplan en het leerlingvolgsysteem en de uitvoering van het handelingsplan. Bij verwerking in de matrix is de clustering niet genoemd, onderwerpen staan wel in dezelfde volgorde.

Mening en visie

Bijna alle docenten onderschrijven de visie van de school op het gebied van leerlingenzorg. Een docent denkt dat de leerlingenzorg, zoals beschreven in de visie, praktisch niet uitvoerbaar is.

Geen van de docenten is op de hoogte van passend onderwijs maar willen, op twee docenten na, hier wel over geïnformeerd worden. Tien docenten kennen het begrip handelingsplan en denken dat het werken met handelingsplannen een positieve bijdrage levert aan de ontwikkeling van de leerling. Een viertal docenten is niet op de hoogte van het begrip handelingsplannen of hebben hier een andere mening over.

Het handelingsplan en het leerlingvolgsysteem

Zes docenten lezen het handelingsplan in Magister, de andere docenten niet. Vier van deze docenten vinden eigenlijk wel dat ze het zouden moeten lezen. Drie docenten vinden het nieuwe format gebruiksvriendelijk, de andere docenten hebben hier geen mening over. Vijf docenten hebben uitgesproken dat een handelingsplan niet meer dan twee of drie aandachtspunten mag bevatten. Zeven docenten geven aan dat het handelingsplan voldoende duidelijk omschreven is. De andere docenten geven hier een wisselend antwoord op.

Uitvoering van het handelingsplan

De helft van de docenten voelen zich verantwoordelijk voor de uitvoering van het handelingsplan en vindt ook dat het handelingsplan in de begeleiding van de leerling een meerwaarde heeft. De andere docenten hebben hier geen of een andere mening over. Negen docenten vinden dat de aandachtspunten in het handelingsplan praktisch uitvoerbaar zijn. Drie docenten vinden van niet en twee docenten hebben hier geen mening over. De meeste docenten vinden het prettig wanneer zij om ondersteuning kunnen vragen bij de uitvoering van het handelingsplan en zijn ook gemotiveerd om hiermee te gaan werken. Negen docenten zien mogelijkheden om met groeps-handelingsplannen te gaan werken, vijf docenten hadden hier een andere mening over.

Om antwoord te krijgen op de deelvraag; “Welke voorwaarden zijn nodig wanneer je met handelingsplannen wil werken en welke belemmeringen ondervind je in het werken met handelingsplannen?” zijn er open vragen geformuleerd die uitgewerkt zijn in bijlage 3. De voorwaarden en belemmeringen genoemd door docenten (N=14) staan in onderstaande tabel 2. Het getal geeft aan hoeveel docenten welk antwoord gegeven hebben. (Men kon meerdere antwoorden geven)

Tabel 2.

Voorwaarden	Belemmeringen
• Praktisch begeleidingsadvies (4) • Kleinere groepen (3) • Spreiding van “Lgf-leerlingen” (3) • Afstemming tussen docenten (2) • Bespreking opnemen in jaarplanning (2) • Uitvoering HP. niet vrijblijvend. (2) • Continuïteit in begeleiding (2) • Minder roosterwisselingen (2) • Voldoende informatie (2) • Overzicht van zorgleerlingen (2) • Overzichtelijk lokaal (1)	• Grootte van de groep (6) • Groepssamenstelling (6) • Beschikbare tijd in de les (4) • Competenties van de leerling (3) • Drukke groep (2) • Motivatie docent (2.) • Roosterwijzigingen (1) • Geen afstemming onderling (1) • Handelingsplan te vrijblijvend (1)

5.Conclusies en aanbevelingen

5.1. Inleiding

Uit de bevindingen van gesprekken, onderzoek en literatuur blijkt dat het werken met handelingsplannen niet gemakkelijk is, het is een moeizaam proces waar een “lange adem” voor nodig is. Naast het feit dat handelingsplannen voor een deel van onze leerlingen ook verplicht zijn, hoop ik dat we dit jaar voldoende expertise hebben opgebouwd en draagvlak hebben gerecreëerd om “de lange adem” op te brengen. Dit onderzoek moet gezien worden als een eerste aanzet tot het implementeren en werken met handelingsplannen op het Karel de Grote College. Het is een nog “kleinschalig project” geweest met een betrekkelijk klein bereik, 14 leraren en 15 lessituaties zijn bevestigd en bevestigd. 11 docenten hebben een cursus handelingsplannen gevolgd waardoor er dit jaar 25 docenten betrokken waren bij dit onderzoek, 30% van de docenten zijn nu bekend met handelingsplannen.

Dit wil niet zeggen dat iedereen even positief is, 57% van de docenten geeft aan het handelingsplan niet te lezen in Magister, neemt geen initiatief maar wacht op mondeling advies. Daarnaast worden er wisselende opmerkingen gemaakt over papierwerk en tijdsinvestering. 21 % geeft aan een heel andere mening te hebben over zorg in het onderwijs. Uit de observaties komt bovendien naar voren dat er bij 6 (43%) leerlingen het handelingsplan nauwelijks wordt uitgevoerd! Matrix 1 (bijlage 1) laat zien dat op het gebied van klassenmanagement en didactiek de ondersteuningsbehoeften het minst worden uitgevoerd.

Een aantal conclusies, op basis van theorie en praktijk, uit dit onderzoek zullen als aanbeveling verder uitgewerkt worden in verbeterplannen voor schooljaar 2010-2011, eventueel 2011-2012. (bijlage 8.)

5.2. Op welke wijze worden de handelingsplannen nu gebruikt en waar gaat het goed?

De uitwerkingen van de observaties geven een duidelijk beeld welke ondersteuning er in de les wordt uitgevoerd en welke niet. Uit matrix 2. valt te lezen dat, 11 van de 25 ondersteuningsbehoeften maar voor de helft of minder zijn uitgevoerd tijdens de geobserveerde lessen. De volgende ondersteuningsbehoeften worden minder dan 50% uitgevoerd en verdienen grote aandacht:

- Uit het onderdeel didactiek blijkt, dat er maar in 40% van de gevallen structuur in de lesopbouw wordt gegeven en slechts 30% van de leerlingen krijgt hulp bij planning.
- Uit het onderdeel interactie blijkt, dat er slechts in 33% van de lessen consequent gehandeld wordt, dat 37% van de docenten de leerlingen aanzetten tot het verwoorden van het probleem en maar 45% alert is op signalen van de leerling.
- Uit het onderdeel klassenmanagement blijkt, dat 45% van de docenten aandacht heeft voor de plaats in de klas

Bovengenoemde ondersteuningsbehoeften zijn essentieel voor de ontwikkeling van de leerlingen, wanneer hier geen aandacht aan wordt besteed, worden vooral de stille leerlingen vergeten, met name de lgf-leerlingen uit cluster 4. Bovendien wordt dan alle verantwoording doorgeschoven naar de lgf-coaches en wordt deze taak onnodig verzwaard. Deze conclusie staat ook haaks op de uitspraak dat docenten zich verantwoordelijk voelen voor de uitvoering van het handelingsplan. (64%, matrix 4.)

Alle docenten spreken in de les hun positieve waardering uit naar de leerlingen en geven bevestiging waar nodig. Hiermee wordt een positieve impuls gegeven aan de opbouw van het zelfvertrouwen van de leerlingen.

De resultaten moeten gezien worden als een steekproef, wanneer er werkelijk gemeten moet worden of een leerling voldoende ondersteuning krijgt, dan zou dezelfde leerling in verschillende lessituaties geobserveerd moeten worden.

Op dit moment (mei 2010) zijn er voor alle Lgf-leerlingen, alle Lwoo-leerlingen uit klas 7 in de praktische stroom, voor alle Lwoo-leerlingen uit de reguliere stroom (klas 7 tm. 10) en voor alle leerlingen met een zorgbudget, handelingsplannen beschikbaar. Daarnaast is er een start gemaakt in het werken met een groepshandelingsplan voor de praktische stroom klas 7.

Uit het onderzoek komt naar voren dat 64% van de docenten mogelijkheden zagen om te gaan werken met groepsplannen (bijlage 3, vraag 20)

In deze aanpak voelen wij ons gesteund door Den Dulk (2003) hij schrijft hierover: *“Door de beschikbare tijd te bundelen en de leerlingen op basis van hun hulpvragen te groeperen, kan de docent meer tijd en aandacht besteden aan de werkelijke inhoud van de plannen.*

5.3. Het format

Dit jaar hebben we gezocht naar een bruikbaar format. Ons doel was om 1 format te krijgen voor alle leerlingen met een handelingsplan en dat dit format op 1 A4 zou passen. We hebben hiervoor een groot aantal formats van andere scholen bekeken en vergeleken.

We hebben voor het samenstellen van het uiteindelijke format ook de bevindingen vanuit de interviews meegenomen. Hierbij kwam naar voren:

- niet meer dan twee of drie werkdoelen in 1 handelingsplan,
- niet teveel en niet te gedetailleerd,
- pas op voor wollig taalgebruik
- geef ons ook handvatten voor de praktische vakken.

Hierbij voelden wij ons ondersteund door het advies (Den Dulk, 2008) om een school eigen formulier te ontwerpen zodat de gebruikers dat tot eigendom kunnen verklaren anders blijven het algemene modellen.

Als school hebben wij uiteindelijk gekozen om: personalia, algemene informatie (beginsituatie), ondersteuningsbehoefte van de leerling (ontwikkelingsperspectief), werkdoelen en evaluatie als vaste componenten in het handelingsplan op te nemen zodat we hiermee ook voldoen aan de vraag van het Samenwerkingsverband 14.1 en het Regionaal Expertise Centrum (REC)

Het is gelukt om dit op een A4 te plaatsen en dit format handelingsplan kan ook in Magister gezet worden. Op dit moment wordt het ook al gebruikt en de eerste bevindingen van de docenten die er mee werken zijn positief.

Vanuit de interviews kwam ook naar voren dat docenten vooral behoefte hebben aan concrete handvatten (50%). Docenten geven aan meer aan de aanbevelingen te hebben van de Lgf-coaches dan aan het hele handelingplan. (43%) Naast het format voor het individuele handelingsplan zijn er ook formats ontworpen voor het groepshandelingsplan en voor het kwadrant. Met betrekking tot de gebruiksvriendelijkheid zijn nog geen resultaten bekend. Het groepshandelingsplan wordt in juni geëvalueerd en het kwadrant wordt pas in schooljaar 2010-2011 gebruikt. (zie bijlagen 5,6 en 7)

Om deze inhaalslag te kunnen bewerkstelligen hebben er dit jaar 11 docenten deelgenomen aan een cursus handelingsplannen. De bedoeling is dat deze docenten (team middenbouw, praktische stroom, Lwoo begeleidster en Lgf-coaches) de handelingsplannen ook gaan schrijven. Voor mentoren uit deze groep is besloten dat hun wordt aanstelling hiervoor uitgebreid wordt met 20 uur op jaarbasis. De handelingsplannen voor klas 7 worden geschreven op basis van een “kwadrant”. Dit kwadrant bevat de belangrijkste informatie van het onderwijskundige rapport.

5.4. Welke factoren belemmeren de uitvoering en welke voorwaarden zijn nodig zodat handelingsplan goed uitgevoerd kan worden?

Uit de interviews kwam naar voren dat de grootte van de groep (6 docenten, 43%) en de samenstelling van de groep (6 docenten, 43%) de grootste belemmeringen zijn om het handelingsplan uit te voeren. Hierdoor blijft er te weinig beschikbare tijd over om alle leerlingen “goed te bedienen”. (4 docenten, 29%) Dit zijn ook de opmerkingen die gemaakt worden tijdens leerling- besprekingen.

Onderlinge communicatie en afstemming tussen docenten en het vrijblijvende karakter van het handelingsplan (14%) waren ook belemmeringen die naar voren kwamen. De genoemde belemmeringen raken aan de dilemma's die Bootsman (2001) noemt. Zij pleit voor een heldere interne en externe communicatie, een

afbakening van taken en verantwoordelijkheden zodat men weet wat je van de ander kunt verwachten.

Docenten gaven aan behoefte te hebben aan; duidelijke concrete begeleidingsadviezen (29%) overzicht van de zorgleerlingen (14 %) voldoende informatie en ondersteuning van de Lgf-coach (43%) zodat het handelingsplan beter uitgevoerd kan worden.

5.5. Wat zou er veranderd moeten worden en wat moet er ontwikkeld worden?

Bij het beantwoorden van deze deelvraag wordt de gewenste verandering aangegeven op grond van constatering van het onderzoek en deze wordt gevat in een aanbeveling waardoor er antwoord wordt gegeven op de hoofdvraag:

“Welke suggesties kunnen worden gedaan voor de implementatie van handelingsplannen op het Karel de Grote College?”

- **Vergroten van het draagvlak en betrokkenheid.** 25 docenten zijn betrokken geweest bij dit onderzoek, 30% van de docenten zijn nu bekend met handelingsplannen. Voor het welslagen van het werken met handelingsplannen moeten er voor schooljaar 2010-2011 meer docenten betrokken worden. Hiervoor zal een investering moeten worden gedaan op het gebied van: informatieverstrekking, specifieke expertise en tijdsinvestering, duidelijke handvatten en ondersteuning moet geboden kunnen worden en er moet duidelijkheid zijn ten aanzien van rollen en verantwoordelijkheden. Er zullen in het volgende schooljaar bijeenkomsten worden georganiseerd waarbij het bovengenoemde aan de orde komt. Bootsman(2001) en Den Dulk (2008) pleitten beiden dat er aandacht moet zijn voor vragen van docenten rondom de invoering van handelingsplannen.
- **Het afbakenen van taken en verantwoordelijkheden.** Ik heb gemerkt dat je bij het doorlopen van het traject van handelingsplannen met veel functionarissen te maken hebt, het moet goed in kaart worden gebracht waar ieders rol en verantwoordelijkheden komen te liggen. Ook de docenten hebben hier een

uitspraak over gedaan. (zie bijlage 3, vraag 6) Wat dit jaar vooral naar voren kwam was de rol van de mentor. Hier is nog geen taakomschrijving voor waardoor er regelmatig verwarring ontstond. Dit probleem is op grond van deze bevinding besproken op het coördinerend overleg en er is al een eerste aanzet gemaakt tot onderzoek en het schrijven van een taakomschrijving. In schooljaar 2010-2011 wordt deze uitgewerkt .

- **Onderzoek naar groepsgrootte en groepssamenstelling.** Het is moeilijk om deze grootste belemmering weg te nemen. Kleinere klassen is financieel niet haalbaar en de groepssamenstelling is ook afhankelijk van de determinatie en de profielkeuze van de leerling. Bij de aanname hebben we sinds vorig jaar wel gesteld dat er maar 1 Lgf-leerling per klas geplaatst wordt. We hebben echter nog geen oplossing gevonden wanneer er gedurende het jaar nog leerlingen geïndiceerd worden en er toch meerdere zorgleerlingen in een klas komen.
- **Implementatie van het format handelingsplan.** Volgend schooljaar stellen wij voor te onderzoeken wat de resultaten van het werken met het gekozen format zijn. Hierbij zal een relatie gelegd worden met het programma magister. Daarin worden de aanbevelingen vanuit het onderzoek meegenomen. Voortaan zullen onder aan het handelingsplan de aandachtspunten concreet (in kleur) samengevat worden zodat de docent in 1 oogopslag de handvatten voor de les in beeld heeft.
- **Het digitale leerlingvolgsysteem Magister.** Magister is voor de meeste docenten eerder een obstakel dan een ondersteuning. Het wordt als tijdrovend gezien en men kan niet alles onthouden met als gevolg dat het veel te weinig gelezen wordt en docenten niet op de hoogte zijn (43% van de ondervraagde docenten lezen Magister). Toch is Magister op dit moment het medium waar docenten hun informatie kunnen halen. Docenten geven aan behoefte te hebben aan herhaling en aan persoonlijk contact. (zie bijlage 3, vraag 12 en 13) Uit ervaring weet ik dat wanneer ik via een gesprek docenten wat vraag en/of uitleg de respons vele malen groter is dan via de mail of Magister.

In een volgend coördinerend overleg zal ik de aanbeveling naar de organisatie van de school doen. Wij moeten ons beraden over het gebruik van Magister en dit bespreekbaar maken.

- **Draagvlak versterken voor het werken met handelingsplannen.** Samen met de Lgf-coaches zijn wij ons aan het beraden hoe wij het handelingsplan onder de aandacht moeten brengen, zonder dat er een “overkill” ontstaat en passend binnen de (tijd) mogelijkheden van de mentoren en coaches. Docenten beleven de uitvoering van handelingsplannen nu als te vrijblijvend en de meeste docenten nemen geen initiatief, dat moet van de coach komen. Voor sommige docenten was het ook niet bekend dat er handelingsplannen waren en de coach ondersteuning kon bieden.(29%) Dit alles vraagt ook om een aanpassing van de taakomschrijving en verantwoordelijkheid van coach. In de taakomschrijving is niet de coachende rol omschreven naar de docenten toe en aan die rol is wel behoefte. Ik zie het als taak van de Lgf-coaches en het zorgteam om bij de implementatie het handelingsplan meer in het bewustzijn te brengen en het uit de sfeer van vrijblijvendheid te halen. (bijlage 3, vraag 13)
- **Het werken met handelingsplannen.** Hierbij wordt veel nadruk gelegd op communicatie, overleg en discussie. De leerling-bespreking zou hiervoor bij uitstek het meest geschikt zijn, hier zou ook afstemming plaats kunnen vinden. Den Dulk (2008) ziet het ook als een vorm van gezamenlijk overleg waarin de grenzen van de zorg voortdurend moeten worden bewaakt. In het coördinerend overleg is de organisatie van team en leerling-besprekingen aan de orde geweest. Hiervoor hebben wij als school nog geen oplossing gevonden, het staat voor schooljaar 2010-2011 op het programma om hier een voorstel voor te schrijven. In de huidige organisatie is het alleen mogelijk om de handelingsplannen te bespreken in de praktische stroom en de middenbouw. In de praktische stroom zijn we daarmee begonnen en op grond van de bevindingen gaan we volgend jaar starten in de middenbouw. We gaan als tussenoplossing het voorstel van de docenten uitvoeren om aan het begin van het schooljaar een leerling-bespreking te organiseren die helemaal in het teken staat van de handelingsplannen. Hiermee worden dan ook de handelingsplannen van de leerlingen uit de bovenbouw besproken.

- **Klassenmanagement en didactiek.** De bevindingen vanuit de observaties geven een indruk hoe het handelingsplan wordt uitgevoerd, welke ondersteuning wordt wel geboden en welke niet. De resultaten vanuit het interview laten een welwillende docent zien. Echter in de dagelijkse praktijk wordt er maar aan 6 van de 15 leerlingen voldoende of meer ondersteuning geboden (meer dan 50%). De observanten gaven aan dat de meeste docenten niet consequent omgingen met hun aanvankelijk duidelijk opgestelde regels, de stille leerlingen worden vergeten en er wordt alleen maar gehandeld wanneer de leerling erom vraagt. De docent die didactisch bekwaam is en zijn klassenmanagement op orde heeft kan de leerling met een handelingsplan het best bedienen is een van de conclusies uit de observaties. Dit pleit voor professionalisering van het docententeam op dit gebied. Zeker omdat de belemmeringen, groepsgrootte en groepssamenstelling, niet zomaar opgelost kunnen worden. Aan de organisatie van de pedagogische vergadering is gevraagd om tijd vrij te maken in schooljaar 2010-2011 om dit onderwerp gezamenlijk te bespreken, ook zou intervisie hier hulp kunnen bieden.

6.Evaluatie

Persoonlijke ervaringen en reflectie op het onderzoeksverloop.

Onderzoeksvraag. Het formuleren van juiste onderzoeksvraag die de hele lading moest dekken kostte weer moeite, zeker nu omdat ik te maken had met drie verschillende beginsituaties. Door veel overleg en informatie zoeken is het gelukt om de kern te pakken en deze uit te werken in hoofd en deelvragen.

Het vinden van literatuur, nodig voor de theoretische onderbouwing, kostte geen enkele moeite. Als er over een onderwerp veel is geschreven dan is het wel over het werken met handelingsplannen in het onderwijs zowel in binnen als buitenland. Ik heb daarom met de gedachten gespeeld om een ander onderwerp te kiezen.

Waarom zou ik opnieuw het wiel uit gaan vinden? Uiteindelijk blijkt dan toch dat het Karel de Grote College eigen specifieke kenmerken en vragen heeft waar antwoorden op gevonden moeten worden en dat bepaalde stappen weer opnieuw gezet moeten worden. De kunst is om te profiteren van de kennis van anderen.

Onderzoeksinstrumenten. Bij het zoeken naar passende onderzoeksinstrumenten wilde ik in eerste instantie een enquête afnemen bij docenten, op het gevaar af dat de respons heel laag zou zijn en de antwoorden oppervlakkig. Op advies heb ik daarom interviews en observaties uitgewerkt. Hierdoor was het rendement (bijna) 100% en konden we tijdens het interview de docenten ook advies en informatie geven. Er was sprake van een “win-win” situatie. Omdat deze methodes veel tijd vergen hebben we met 4 docenten de interviews afgenomen en de observaties verdeeld. Ik heb echt het gevoel dat we als een team gewerkt hebben, wat juist energie gaf. Tussentijds hebben we de resultaten besproken en elkaar moed ingesproken omdat de resultaten soms schrijnend waren. Dit gold zeker voor de coaches die soms zagen dat leerlingen zeer weinig ondersteuning kregen.

Gesprekken met collega's en een kijkje in de les leverde een schat aan informatie die ik ook in de dagelijkse praktijk kan gebruiken. Ik heb hierbij geen enkele weerstand gevoeld, we waren welkom in alle lessen en alle gevraagde docenten wilden meewerken aan het interview.

Verwerken van resultaten. Het verwerken van de onderzoeksresultaten was passen en meten omdat ik met zowel kwalitatieve als kwantitatieve gegevens te maken had. Bij de observaties was het achteraf duidelijker geweest om uit te gaan van dezelfde ondersteuningsbehoeften bij alle leerlingen en niet voor iedere leerling een apart observatieformulier met eigen hulpvragen vanuit het handelingsplan. Ik heb het onnodig ingewikkeld gemaakt. Wel is nu duidelijk geworden welke ondersteuning de leerling precies wel of niet krijgt. Bij een volgend onderzoek zou ik er voor kiezen om maar een paar leerlingen bij verschillende lessen te volgen. Je krijgt dan een beter beeld welke ondersteuning een leerling werkelijk krijgt.

Door de bevindingen vanuit de observaties worden voor mij de resultaten van de interviews wel gekleurd. De antwoorden die de docenten gaven stonden soms haaks op wat we in de les zagen. Docenten die hun klassenmanagement “op orde hebben” bieden de leerling al 75% van de ondersteuning die de leerling nodig heeft. Er is maar bij weinig leraren waargenomen dat zij expliciet, op de desbetreffende leerling gericht, het handelingsplan uitvoerden. Het is mij niet gelukt om deze tegenstrijdigheid in het onderzoek te verwerken, hierdoor zouden resultaten subjectief gekleurd worden. Wel is hieruit de aanbeveling ontstaan om volgend schooljaar met intervisie te starten met klassenmanagement en (ortho)didactiek als onderwerp.

De meeste van de kwantitatieve gegevens zijn in matrices gezet en zijn de uitkomsten omgezet naar percentages. De matrices bieden duidelijkheid en overzicht maar niet direct inzicht. Van de percentages schrok ik enigszins, voor mijn gevoel worden de resultaten dan uit het verband getrokken en lijken ze niet betrouwbaar omdat je het aantal “deelnemers” (n=) uit het oog verliest. Kwalitatieve resultaten verwerken met het schoenendoos model gaf mij het meeste inzicht en kon ik terugvinden wat docenten ergens van vonden. Door alles te ordenen en opmerkingen te tellen, had ik wat eerst op 60 x A4. stond, nu overzichtelijk op 7 x A4!

De rol van de ouders en leerling is niet aan bod gekomen in mijn onderzoek. Bij het bestuderen van “handelingsplannen in het buitenland en inclusie” werd mij dat ineens duidelijk. De handelingsplannen van de Lgf-leerlingen worden altijd met ouders en (oudere)leerling besproken. De besprekingen hebben vooral het karakter van

“ouders op de hoogte houden”. De rol van ouders en leerling zou groter moeten worden omdat uit onderzoek blijkt dat wanneer zij nadrukkelijker worden betrokken dit de kwaliteit van de handelingsplannen ten goede komt. (Hoofdstuk 2.6.) De handelingsplannen voor Lwoo-leerlingen worden nog niet met ouders besproken, misschien dat we hierin volgend jaar een start kunnen maken. We voldoen daarmee ook aan een van de uitgangspunten van passend onderwijs.

Conclusies. Ik vond het een hele klus om alle bevindingen en resultaten te integreren in conclusies en om de essentie te pakken. Antwoorden geven op de vragen was betrekkelijk eenvoudig, deze waren te vinden in de theorie en uitslagen van de onderzoeken. Het maken van keuzes vond ik ingewikkeld, ik weet nu zoveel meer wat ook belangrijk en bruikbaar is voor de implementatie maar wat geen antwoord geeft op de gestelde vragen of subjectief is. De kunst van het beperken was ook hier aan de orde.

Literatuurlijst

Aalsvoort, G. & Eendhuizen, K. (2005) *Functionele indicatiestelling*. Internationale literatuurstudie en mogelijke proefstudies in opdracht van NWO-BOPO. Leiden; Universiteit Leiden. Binnengehaald op 24 maart 2010 van http://www.onderwijsmaakjesamen.nl/bijlagen/did_TDSnr10_o5_P31.pdf

Angloinfo, *Special Needs in België*. Binnengehaald op 24 maart 2010 van http://translate.googleusercontent.com/translate_C?hl=nl&langpair=en%7Cnl&u=iep+onderwijs+Belgie

Bil, P. de, (2005) *Observeren, registreren, rapporteren en interpreteren*. Soest: Nelissen

Bootsman, A. (2001) *Van zorg naar opzet handelingsplannen*. Remediaal/ jaargang 4. Arnhem; APC

Den Dulk, H. (2003-2008) *Handelingsplanning in het voortgezet onderwijs*. Baarn: H. Buitgevers

Dijksma, A. Ministerie van Onderwijs (2009), *Nieuwe koers passend onderwijs. Kamerstukken 2009/2010, 31497, nr. 19- Brief*. Den Haag binnengehaald op 20 januari 2010 van www.minocw.nl

Gijzen, W. & Pameijer, N.. (2009) *Handelingsgericht Integraal Indiceren. Toewijzing van onderwijs- en zorgarrangementen op basis van kind en opvoeders*. Artikel uitgegeven door CED-Groep, w.gijzen@cedgroep.nl

Greven, L. (2006) *Passend onderwijs: als het regulier kan...* Remediaal jaargang 7 nummer 5. Arnhem: APC

Harinck, F. (2009) *Basisprincipes praktijkonderzoek*. Antwerpen/ Apeldoorn: Garant

Jong, E. de, (2009) *Handelingsgericht werken, constructieve samenwerking en afstemming tussen alle betrokkenen*. Remediaal/ jaargang 17 nummer 3.
Arnhem:APC

Keesenberg,H. (2008) *Passend onderwijs- alles op een rij samenvatting*. Artikel binnengehaald op 12 april 2010 van www.passendonderwijs.nl

Lenting,T. (2007). *Handelingsplanning*. Powerpoint presentatie voor cursus handelingplannen Karel de Grote college Nijmegen, november 2009.

Nieuwsbericht. (2009) *Meer handen in de klas door passend onderwijs*. Den haag, Directie Communicatie (OCW)

Onderwijsweb. (2009) *Salamanca Statement, Europese verklaring over rechten van kinderen op onderwijs uit 1994*. Binnengehaald op 8 maart 2010 van [http:// www. Onderwijsweb.nl/ Dossiers/inclusie/Pages/VerklaringvanSalamanca.as..](http://www.Onderwijsweb.nl/Dossiers/inclusie/Pages/VerklaringvanSalamanca.as..)

Paijmans, A. (2006) *Meerwaarde van het handelingsplan voor leerling en docent*. Reader zorgverbreding in het VMBO. Binnengehaald op 20 september 2009 van [www. handelingsplannen.nl](http://www.handelingsplannen.nl)

Pameijer,N, & Beukering,T.van, (2004) *Handelingsgerichte diagnostiek; een praktijkmodel voor diagnostiek en advisering bij onderwijsproblemen*. Leuven: Acco

Ponte,P. (2006) *Onderwijs van eigen makelij*. Soest: Nelissen

Rood,J & Grootveld,H. (2008) *Discussienotitie Passend onderwijs Nijmegen en omgeving*. Bijlage 8. Zorgplan 2008-2009. Samenwerkingsverband Nijmegen (swv14.)

Schaap-Hummel,I & Rijnberg,E. (2007) *Handelingsplannen in de leerwegen*. Artikel binnengehaald op 20september 2009 van http://www.cordys.nl/artikel_handelingsplannen.html

Schroder-Servaas,C & Baltussen,M, e.a.(1999) *Handelingsplannen, werken aan leerwegondersteunend onderwijs, werkdocument*. Groningen: TextCase
Uitgave van het VSLPC (Vereniging de Samenwerkende Landelijke Pedagogische Centra)

Wikipedia (2010) *Individual Education Program*. Binnengehaald op 24 maart 2010
van [http:// en. Wikipedia.org/wiki/individualized Education Program](http://en.wikipedia.org/wiki/individualized_Education_Program)

Bijlagen onderzoek.

Bijlage 1, matrix 1. Observaties.

(N=15)

leerlingen	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
Didactiek																	
aangepaste instructie		-	+	+		+	+	+		+		-	+	-			
visualisatie			+	-		-	+	-	+		-	+					
versterken kerninformatie	+					+	+		+	+	-		+	+	+		
gestructureerde lesopbouw		-	+	-	+	-			-	-	+	+	-				
samenvatten	-					+	+				+	-			+		
ondersteuning zelfstandig werk		nvt	-	-	nvt	+	+	-	-		+			-	+		
hulp bij planning			-	-	-	+	-	+	-	-	-				+		
overzicht bieden				-		+	-	+		-	+	+	+		+		
leerling erbij betrekken	-		-		-	+		+	-	+	+	+	-	-	+		
meer tijd geven			+			nvt.			+	-		-					
tijdsordening		+	-			+		+		-	+	-			+		
Interactie																	
eenduidige communicatie			-			+	+	+	-	+	-	+	+		+		
duidelijkheid mbt verwachtingen		+	+	+		+			-	+	-	+	+	-	+		
consequent handelen			-			+			-	-	-	+					
laten verwoorden van problemen		-	+	-	-	-			+	+	-						
uitnodigen tot stellen van vragen	-	-			-	+	+		+	+	-			-	+		
ondersteuning sociale interactie	-	nvt					nvt	nvt	+	-	+		+				
positieve waardering		+	+			+	+	+	+	+	+	+	+		+		
bevestigen		+				+	+	+	+	+	+			+	+		
beurtverdeling	-					+		+	+	-	+			+			
docent volgt leerlingen		-	-	-	-		+		-	-	+	+	+	+	+		
alertheid signalen		-	-	-	+		-		-	-	+	+	+	+			
Klassenmanagement																	
duidelijke regels		+	-	-	-	-	+	+	-	-	-	+	+	+	+		
duidelijke afspraken	+	+	-	-	-	+	+	+	-	-	-	+	+		+		
aandacht voor plaats in klas		-	-	-		+	+	+	-	-	-	+	+	-	+		

Bijlage 2, Matrix 4. Interviews

Verwerking van de gesloten vragen.

(N= 14)

Matrix 4.

docenten	ja	nee	soms	n.v.t.	ja	nee	soms	n.v.t.
visie	13	1	0	0	93%	7%	0%	0%
passend onderwijs	0	14	0	0	0%	100%	0%	0%
kennis handelingsplan	10	4	0	0	71%	29%	0%	0%
mening handelingsplan *)	10	3	0	1	71%	21%	0%	7%
verantwoordelijkheid handelingsplan	7	0	0	7	50%	0%	0%	50%
meerwaarde	7	1	1	5	50%	7%	7%	36%
handelingsplan en Magister	6	8	0	0	43%	57%	0%	0%
format	3	0	0	11	21%	0%	0%	79%
hoeveelheid aandachtspunten **)	-	-	-	-	-	-	-	-
handvatten handelingsplan.	7	1	2	4	50%	7%	14%	29%
uitvoering	9	3	0	2	64%	21%	0%	14%
ondersteuning	9	3	0	2	64%	21%	0%	14%
motivatie docent	8	1	0	5	57%	7%	0%	36%
groepsplannen	9	1	0	4	64%	7%	0%	29%

*) plus geteld als 'ja', min geteld als 'nee'

**) niet geteld, zijn verwerkt in bijlage

N=14

Bijlage 2a, Matrix 4a. Interviews

Verzameling van gesloten vragen.

(n=14)

docenten	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
visie	ja	ja	nee	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja
passend onderwijs	nee	nee	nee	nee	nee	nee	nee	nee	nee	nee	nee	nee	nee	nee
kennis handelingsplan	ja	nee	ja	nee	ja	nee	nee	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja
mening handelingsplan	nvt	+	+	-	+	-	-	+	+	+	+	+	+	+
verantwoordelijkheid handelingsplan	nvt	nvt	nvt	nvt	ja	ja	nvt	ja	ja	nvt	ja	nvt	ja	ja
meerwaarde	soms	ja	nvt	nee	ja	ja	nvt	ja	ja	nvt	nvt	nvt	ja	ja
handelingsplan en Magister	ja	ja	nee	nee	nee	nee	nee	nee	ja	nee	ja	nee	ja	ja
format	nvt	ja	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	ja	nvt	nvt	nvt	nvt	ja
hoeveelheid aandachtspunten	nvt	2	nvt	nvt	nvt	3tot5	nvt	nvt	nvt	nvt	2	nvt	2of3	2of3
handvatten handelingsplan	soms	soms	nvt	ja	ja	nvt	nee	ja	ja	nvt	ja	nvt	ja	ja
uitvoering	ja	ja	nee	nee	nvt	ja	nee	nvt	ja	ja	ja	ja	ja	ja
ondersteuning	nvt	ja	nee	nee	ja	ja	nee	ja	ja	ja	ja	ja	nvt	ja
motivatie docent	nvt	ja	nvt	nee	ja	ja	nvt	ja	ja	nvt	ja	ja	nvt	ja
groepsplannen	ja	ja	nvt	nee	ja	ja	nvt	ja	ja	nvt	ja	nvt	ja	ja

Bijlage 3. Verwerking van het interview

Open vragen en mening van docent behorend bij antwoord op de gesloten vragen.

(N=14)

1. De algemene leerlingenzorg is de taak van iedere docent waarbij de klassenleraar een belangrijke taak inneemt bij de sociaal-emotionele ontwikkeling van de leerling.

Kan de docent deze visie onderschrijven?

- Met elkaar werken aan wat er bij ieder kind ontwikkeld kan worden.
- Duidelijke taakomschrijving zorgteam en mentor en docent noodzakelijk.
- Waken voor overbelasting en grenzen aan de zorg op gebied van expertise en vaardigheden.

2. Is de docent op de hoogte van passend onderwijs en de daarbij behorende zorgplicht in 2012?

- 2 docenten hadden geen interesse.
- De andere docenten willen informatie op grote lijnen, via mail of schriftelijk en dit bespreken.
- Alleen zaken die voor docenten van belang zijn zodat men op de hoogte is.
- Geen dingen beloven die we niet kunnen waarmaken, niet teveel zorgleerlingen aantrekken.

3. Is de docent op de hoogte van het “fenomeen handelingsplan”?

- De aandachtspunten worden door 3 docenten aangezien als handelingsplan.
- Door aandachtspunten komt het handelingsplan onder de aandacht.
- Twee docenten hebben het niet gelezen maar hebben er wel over gehoord.

4. Hoe staat de docent tegenover het werken met handelingsplan in de klas, wat zijn de bevindingen?

Het maakt je kwetsbaar als organisatie want je moet je eraan houden!

- weinig tijd/veel zorgleerlingen: 4
- bruikbaar, blij met advies: 4
- te veel papier werk: 2
- te vrijblijvend: 2
- gebruik intuïtie beter dan papieren handelingsplan: 2
- handelingsplan past beter in hoofdonderwijs dan vakles: 2
- geen bevindingen: 2.

5. Heeft een handelingsplan meerwaarde voor de docent, zo ja welke?

Je hebt de leerling beter in beeld!

- Biedt duidelijkheid, maakt begeleiding eenvoudiger: 6
- Professionalisering meer kennis van problematiek, zorg op maat: 6
- Biedt handvatten: 3
- Extra financiën: 1

6. Wie zijn er verantwoordelijk/betrokken bij het uitvoeren van het handelingsplan. Wat is hun rol/taak hierbij?

(schrijven, uitvoeren, controleren en evalueren)

klassenleraar	Overdragen informatie (2) Verbindende rol bij afstemming docenten (2) Leerlingen aandragen/signaleren (2) Uitvoeren en leerlingen in de gaten houden of schoolprogramma haalbaar is (2)
Docent	Moet op de hoogte zijn controle haalbaarheid en evaluatie uitvoering afstemmen op elkaar
Lgf-coach	Ondersteuning, info en advies Expert vraagbaak en aansturing Extra opletten en leerlingen aandragen Controle haalbaarheid en evaluatie Schrijft en evalueert (3) Supervisor/uitvoeren/bemiddelaar/initieert afstemming (3)
Zorgcoördinator	Signalering (3) Controle, evaluatie en communicatie naar docenten Afstemming (2)
Ambulant begeleider	Ambulante begeleider voert het handelingsplan uit. (2)
coördinator	Wordt door niemand genoemd.
ouders	Betrokken bij evaluatie (2)
leerling	Betrokken bij evaluatie (2)
zorgteam	Handelingsplan schrijven (1) Coördinatie (1)
secties	Schrijven pta. en leerdoelen ten behoeve van handelingsplan (1)

7. Voelt de docent zich verantwoordelijk voor het uitvoeren van het handelingsplan?

Zeven docenten doen hier een uitspraak over met daarbij de volgende opmerkingen.

- Je moet verantwoording dragen tegenover school en organisatie,
- Het is in het belang van de leerling
- Binnen de mogelijkheden van de situatie en het handelingsplan mag niet ten koste van de andere leerlingen uitgevoerd worden.

8. Leest de docent het handelingsplan in Magister?

Motivatie waarom het niet gelezen wordt.

- Het kost teveel tijd,
- Men wist niet dat het in Magister stond.
- Men weet niet goed hoe Magister werkt.
- Men gaat pas lezen wanneer informatie nodig is.

9. Is het format van het handelingsplan duidelijk/overzichtelijk?

Aanbevelingen:

- Op 1 a4,
- De kern op een bladzijde, dan kunnen doorklikken voor meer informatie
- Soms te wollig taalgebruik.

10. Hoeveel aandachtspunten mag een handelingsplan bevatten in verband met de uitvoerbaarheid?

- Niet teveel, anders kun je het niet onthouden.
- Niet te gedetailleerd.

11. Geeft de informatie in het handelingsplan (o.a. De aandachtspunten) voldoende handvatten om de leerlingen te begeleiden?

Informatie zonder meer praktisch uitvoerbaar.(2)

Overige opmerkingen:

- Onwil of onmacht van de leerling moet duidelijk zijn
- Soms teveel
- Meer handvatten bij toneel
- Vooral persoonlijk contact mentor/coach wordt gewenst.

12. Wat doet de docent met de gelezen informatie uit Magister?

Niets	Weinig, moeilijk te onthouden. (2)
Onthouden	Proberen te onthouden, het is een "bewustzijnskwesie", het blijft niet paraat. (7) Leest het tweemaal Herhaling is noodzakelijk. (2)
Noteren in eigen systeem	Kleine notitie Bij foto leerling (2)
Gebruiken bij lesvoorbereiding	Houdt echt rekening met het handelingsplan bij lesvoorbereiding (1) Soms, vooral bij periodeonderwijs, vaak i.o.v. mentor of coach. (4) Bij samenwerkingsopdrachten (1)
bespreken	Geen van de docenten bespreken het handelingsplan. Alleen bij problemen, dan vragen zij advies bij coach of klassenleraar.
Anders nl.	

13. Op welke andere manieren zou het handelingsplan onder de aandacht gebracht kunnen worden?

Personeels mededelingen	De aandachtspunten. (1)
Als mail bericht	De aandachtspunten (5)
mondeling	Beklijft beter en stimuleert meer. (7) Willen graag aangesproken worden. (nemen zelf geen initiatief hierin) (2)
leerling-besprekingen	1 maal per jaar alle handelingsplannen bespreken in team. (3)
Anders nl	Aandachtspunten op papier bijv. kaartjes of aan het begin van het jaar op een lijst. (3) Magister (dat moet je lezen) Met uitroepetekens in magister (2) Op een presentatiebladje (1) Handelingsplan regelmatig onder de aandacht brengen. (1)

14. Zijn de aandachtspunten in het handelingsplan praktisch uitvoerbaar?

8 docenten zijn hier positief over.

7 docenten zijn kritisch.

Opmerkingen:

- Ze moeten concreet gehouden worden en het ligt ook aan de groep wat haalbaar is.
- Er is niet altijd tijd om het uit te voeren.
- In het periodeonderwijs lukt dit veel beter dan in de vaklessen.
- Handelingsplan tijdens toneellessen moeilijk te verwezenlijken
- Tips mogen praktischer zijn.
- Creativiteit en intuïtie docent zijn belangrijker.
- Er zijn geen tips voor het uitvoeren bij samenwerkingsopdrachten.
- Niet teveel aandacht voor het individu, ook andere leerlingen moeten aan bod komen.

15. Wat zijn de belemmeringen bij de uitvoering van het handelingsplan noem er enkele?

- Grootte van de groep (6)
- Samenstelling van de groep (teveel zorg leerlingen in een groep die aandacht vragen) (6)
- Beschikbare tijd in de les (4)
- De capaciteiten/tempo wat ontbreekt bij de leerling (3)
- Drukke groep (2)
- Motivatie en niet achter de visie kunnen staan (2)
- Het handelingsplan wordt te vrijblijvend aangeboden (1)
- Roosterwijzigingen (1)
- Geen onderlinge communicatie en afstemming (1)

16. Heeft de docent behoefte aan ondersteuning bij de uitvoering van het handelingsplan?

De behoeften die genoemd werden zijn:

- Contact met coach (6)
Bijvoorbeeld vooraf aan periode, bemiddeling bij problemen, vakinhoudelijke Aanpassingen.
- Contact met mentor (3)
- Lijst met zorg leerlingen en tips, ondervangen van hiaten na bijv. afwezigheid leerling, structurele feedback. (3)
- Mondelinge ondersteuning van schriftelijke informatie (3)
- Intervisie (1)
- Ondersteuning bij groepactiviteiten en werkweken.(1)

17. Is de docent voldoende gemotiveerd/betrokken om met een hp te werken.

+

- Ondersteuning in begeleiding leerling is belangrijk, (4)
- Niet moeilijk over doen, deze leerlingen zijn er gewoon

—

- Het moet niet teveel worden
- Andere visie op zorg, voorkomen niet altijd beter dan genezen
- Laat leerlingen ook eigen grenzen ervaren
- Een ervaren docent doet vanzelf de dingen die goed zijn voor leerlingen dus ook voor zorgleerlingen

18. Welke voorwaarden zijn er nodig om het handelingsplan uit te kunnen voeren?

- Duidelijke concrete begeleidingsadviezen in de praktijk uitvoerbaar (4)
- Kleinere groepen en spreiding van lgf-leerlingen (3)
- Uitvoering handelingsplan niet vrijblijvend (2)
- Afstemming tussen docenten/ feedback opnemen in jaarplanning (2)
- Continuïteit in begeleiding en rooster (2)
- Voldoende informatie, lijst met zorgleerlingen aan het begin van het jaar (2)
- Goed overzichtelijk lokaal (1)
- Ontwikkeling leerling en handelingsplan moet elkaar niet bijten (1)

19. Een handelingsplan moet minstens 3 maal per jaar geëvalueerd en bijgesteld worden, op welke wijze zou dat het meest zinvol zijn?

Schriftelijk	• Aandachtspunten in Magister (2) • Regelmatige update nodig • Wanneer iedereen magister leest is er afstemming.
Leerling bespreking	• bespreking ter afstemming. • 1 maal per jaar alle leerlingen doornemen in aparte bespreking • in sectie of teamoverleg • wanneer er signalen zijn, overleg arrangeren. (8)
Voortgangvergadering	Voor afstemming (3)
Oudergesprek met coach of mentor	
Anders nl:	Kleine gesprekjes met coach of mentor
Waarom genoemde keuze	Zinvol om te ervaren dat doelen behaald zijn. Nu weinig tot geen afstemming.
Hoe uitgevoerd, graag aanbevelingen.	• handelingsplan oppeppen hierdoor docenten weer alert. • punten in bewustzijn halen

20. Ziet de docent mogelijkheden om de aanbevelingen vanuit een individueel handelingsplan te gebruiken voor de hele groep? (groepsplan)

9 docenten zien hierin mogelijkheden.

- Komt klas management ten goede (4)
(ook planning, noteren huiswerk en gedragsregels etc.)
- Wat goed is voor het individu is goed voor de groep (3)
- Lgf -leerling is dan geen buitenbeentje meer (3)

Bijlage 4. Observatieschema.

Observatieformulier Karel de Grote college

Naam leerling:
Naam leerkracht:
Geobserveerd door:
Datum:
Groep:

Doel observatie: Wordt het handelingsplan uitgevoerd.
Zicht krijgen op belemmeringen bij het uitvoeren van het handelingsplan.
Zicht krijgen op voorwaarden die nodig zijn bij uitvoering handelingsplan.

Kijkpunten/ ondersteuningsbehoeften.

- 1. Heeft behoefte aan ondersteuning bij het verwoorden van taken**
- 2. Heeft behoefte aan eenduidige instructie**
- 3. Heeft behoefte dat de kerninformatie versterkt wordt aangeboden**
- 4. Leert benoemen wanneer hij informatie niet kan volgen (na uitleg)**
- 5. Heeft behoefte dat overzichten/planners visueel worden ondersteund**
- 6. Krijgt ondersteuning bij het plannen en organiseren van taken**

<u>Didactiek:</u> Docent: <u>1. Geeft aangepaste/ eenduidige instructie</u> <u>2. Biedt plannen visueel aan:</u> <u>3. Versterkt kerninformatie</u> - Vaste opbouw in de les - Geeft samenvatting - Biedt ondersteuning bij zelfstandig werken <u>7. Biedt hulp bij organisatie en planning.</u> - Biedt overzicht - Betrekt ll. erbij - Geeft ll. meer tijd	+ of - en hoe. 1. 2. 3. 7.
<u>Interactie:</u> Docent: - Houdt communicatie eenvoudig - Houdt communicatie eenduidig - Maakt duidelijk wat hij verwacht - Docent handelt consequent <u>5. Laat problemen verwoorden</u> <u>6. Nodigt uit tot vragen stellen</u> - Ondersteund sociale interactie - Geeft positieve waardering - Bevestigt/ benoemd instemmend <u>10. Let op beurtverdeling</u> - Volgt leerling <u>12. Is alert op signalen</u>	5. 6. 10. 12.
<u>Klassenmanagement:</u> Docent: - Hanteert duidelijke/ eenduidige regels - Maakt duidelijke afspraken - Heeft aandacht voor plaats in de klas.	

Wat is de kracht van de leerkracht:

Wat is de kern van het probleem, wat zijn de belemmeringen, wat zijn de voorwaarden.

Bijlage 5. Handelingsplan Karel de Grote college.

Handelingsplan roostertijdvak 1

2009/2010

1. Personalia:

Naam:	LWOO:
Geboortedatum:	LGF:
Klas:	Zorgbudget:
Niveau:	Bijzonderheden:
Begeleider:	

2. Hulpvraag

Ondersteuningsbehoefte van de leerling:

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.

3. Werkdoelen: Wat willen we deze periode bereiken?

Werkdoel A:

Wat:

Wie:

Waarmee / hoe:

Wanneer / waar:

Werkdoel B:

Wat:

Wie:

Waarmee / hoe:

Wanneer / waar:

Evaluatie: werkdoelen behaald, doelen bijstellen, nieuwe doelen

Werkdoel A:

Werkdoel B:

Getekend voor gezien en akkoord

Ouders:	begeleider KGC:
---------	-----------------

Bijlage 6. Groepshandelingsplan Karel de Grote college

Groepshandelingsplan roostertijdvak 1		2009/2010
Klas:	LWOO:	
Klassenleraar:	LGF:	
Bijzonderheden:	Zorgbudget:	

Speerpunten: Ondersteuningsbehoefte van de klas.

- 1.
- 2.
- 3.

Handelingsafspraken/ Werkdoelen: Wat willen we dit roostertijdvak bereiken?

Afspraak/Werkdoel A:

Wat:

Wie:

Waarmee / hoe:

Wanneer / waar:

Afspraak/Werkdoel B:

Wat:

Wie:

Waarmee / hoe:

Wanneer / waar:

Afspraak/Werkdoel C:

Wat:

Wie:

Waarmee / hoe:

Wanneer / waar:

Evaluatie: werkdoelen behaald, doelen bijstellen, nieuwe doelen, nieuwe afspraken

Werkdoel A:

Werkdoel B:

Werkdoel C:

Bijlage 7. Kwadrant Karel de Grote college

Overzicht leerling gegevens bij aanmelding	2009/2010
Naam : Klas : Vorige school : Ingevuld door :	

Kunnen (capaciteiten)	Willen (persoonsontwikkeling)
IQ : Cito eindtoets: Werktempo : Leerproblemen: Sterke Kanten :	Sociaal emotionele testgegevens: Sociaal contact: Motivatie: Thuisituatie: Betrokken externe instanties: Medische gegevens:
Presteren (schoolprestaties)	Doen (schoolgedrag)
Advies basisschool: Schoolloopbaan: Vaardigheden: -technisch lezen: -begrijpend lezen: -Spelling: -Rekenen: -Woordenschat: Bijzonderheden:	Werkhouding: Huiswerk: Verzuim: Externaliserend gedrag: Internaliserend gedrag:

LWOO: LGF: Reeds geboden hulp: Problematiek (speciale aandacht voor):
--

Aanbevelingen handelingsplan:

Bijlage 8.

Verbeteracties/ uitwerking van aanbevelingen voor schooljaar 2010-2011.

Gedurende het schooljaar 2009-2010 is er actieonderzoek gedaan naar het werken met handelingsplannen.

De centrale onderzoeksvraag was: Welke suggesties kunnen worden gedaan voor de implementatie van handelingsplannen op het Karel de grote college?

Door onderzoek in de praktijk (observaties en interviews) en theorie zijn er antwoorden geformuleerd op de volgende deelvragen:

Op welke wijze worden de handelingsplannen nu gebruikt, waar gaat het goed, welke factoren belemmeren de uitvoering, wat valt daaruit af te leiden in relatie tot het juiste format en wat zou er veranderd moeten worden en wat moet ontwikkeld worden?

Het onderzoek bracht ook weer nieuwe vragen naar voren die om verbeteracties vragen, actieonderzoek is immers cyclisch. Deze verbeteracties zijn hieronder concreet weergegeven zodat zij gebruikt kunnen worden als “doorstart” van de implementatie van handelingsplannen en bij het bespreken van de resultaten van het onderzoek. De eerste stappen worden ondernomen in schooljaar 2010-2011 bij de verdere implementatie van de handelingsplannen.

Waarschijnlijk zullen bij de bespreking van de verbeteracties in het coördinerend overleg een aantal punten “doorgeschoven” worden naar schooljaar 2011-2012 omdat het in de tijd niet als realiseerbaar wordt gezien.

Op grond van mijn conclusies kom ik tot de volgende aanbevelingen dan wel verbeteracties.

- Mentoren van klas 7 en 8 in de praktische stroom schrijven de handelingsplannen voor lwoo- leerlingen. Zij doen dit op basis van een kwadrant, het kwadrant is een samenvatting van het onderwijskundig rapport. De kwadranten worden gemaakt door de aannecommissie in samenwerking met de zorgcoördinatoren. De zorgcoördinatoren initiëren en coördineren dit. Voor 1 november moeten de handelingsplannen geschreven zijn en worden zij besproken in de teamvergadering van de praktische stroom.

Aan de hand van de bevindingen van de vergadering wordt het groepshandelingsplan geschreven door de mentor. Docenten gaan hiermee aan het werk in de volgende teamvergadering worden de bevindingen en doelen besproken en zonodig wordt het groepshandelingsplan bijgesteld.

- Onder aan het individuele handelingsplan worden de aanbevelingen, voor het omgaan met de leerling in de les, samengevat. Deze worden in kleur, concreet en praktisch omschreven. Voor de Lgf-leerlingen wordt dat gedaan door de coaches, voor de Lwoo-leerlingen door de mentoren en Lwoo-begeleidster en voor de leerlingen met een zorgbudget wordt dit gedaan door de zorgcoördinatoren. Halverwege het schooljaar zal door de zorgcoördinatoren geïnventariseerd worden bij de docenten of deze verandering tot verbetering heeft geleidt.
- Voor het creëren van draagvlak moeten de docenten meer geïnformeerd worden. Hiervoor zal een investering moeten worden gedaan op het gebied knowhow en specifieke expertise. Zodat alle betrokkenen van tevoren zicht hebben gekregen op nut, noodzaak en extra tijdsinvestering. Er zullen hiervoor in het volgende schooljaar 2 bijeenkomsten worden georganiseerd door de zorgcoördinatoren en Lgf-coaches in samenwerking met de coördinatoren van pedagogische vergadering.
- Ook zal er geïnvesteerd moeten worden in professionalisering van docenten op het gebied van klassenmanagement. In het eerstvolgende coördinerend overleg zal de zorgcoördinator dit inbrengen. Voorstel is het om als speerpunt te gebruiken bij intervisie tussen docenten in het volgend schooljaar.
- Volgend schooljaar wordt er door de directie in samenwerking met de zorgcoördinatoren een begin gemaakt in de afbakening van de taken en verantwoordelijkheden van de verschillende taakgebieden. In de eerste helft van het komende schooljaar moet dit worden afgerond. Met name de taakomschrijving van de mentoren heeft grote prioriteit. In het coördinerend overleg worden deze besproken en geëvalueerd. Daarnaast staat het op de planning van de rector dat voor kerst 2010 alle taakgebieden hun

taakomschrijving en bijbehorende verantwoordelijkheden geschreven dan wel herzien hebben.

- Er zal discussie gevoerd moeten worden over groepsgrootte en groepssamenstelling. Wat zijn de mogelijkheden bij de aanname en determinatie? Hoeveel zorgleerlingen heeft de school, groeit dat aantal? Wat zijn de gevolgen wanneer de zorgplicht wordt ingevoerd? Het is de taak van het zorgteam en de directie om dit te initiëren.
- Volgend schooljaar wordt er door de zorgcoördinatoren in samenwerking met de decanen en coördinatoren van de pedagogische vergadering een plan geschreven voor de organisatie van leerling-besprekingen. Dit plan zal worden voorgelegd aan het coördinerend overleg ter evaluatie. Indien mogelijk moet het plan voor 1 februari klaar zijn, zodat het kan worden geëvalueerd voor mei en in de vergaderplanning kan worden opgenomen van schooljaar 2011-2012.
- De zorgcoördinator zal in samenwerking met de Lgf-coaches een aanbeveling doen aan de directie met betrekking tot het werken met Magister. Het doel hiervan is dat er door de directie concrete handvatten worden gegeven aan docenten. Het is nu niet duidelijk welke onderdelen het leerlingvolgsysteem moet bevatten, hoe deze gebruikt moeten worden en wie daar verantwoordelijk voor is. Tot op heden is er alleen gesproken hoe Magister werkt maar er is nog niet naar de inhoud en de verantwoordelijkheden gekeken. Misschien dat door meer duidelijkheid ook de vrijblijvendheid minder wordt en docenten zich meer verantwoordelijk gaan voelen.
- De ouders en leerlingen zullen nadrukkelijker betrokken worden bij de bespreking van de handelingsplannen. Dit speelt vooral bij de Lwoo-leerlingen. Hiervoor moet een plan van aanpak geschreven worden in samenwerking met de Lwoo-begeleidster en de mentoren. Er moet nog onderzocht worden wat haalbaar is. Een en ander heeft te maken met de afbakening van de taakgebieden.

